

Yükseköğretimde Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşmaya Yönelik Durum Analizi

Situation Analysis for Regional Development-Oriented Mission Differentiation and Specialization in Higher Education

Fatma Hümeysra Yücel¹ , Temel Çalık²

¹ Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Ana Bilim Dalı, Kırşehir

² Gazi Üniversitesi, Gazi Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, Eğitim Yönetimi Bilim Dalı, Ankara

Özet

Araştırmanın amacı akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmasına yönelik mevcut durumun tespit edilmesidir. Yükseköğretim sisteminin seçkin ve ayrıcalıklı bir yaklaşımla yeniden kurgulanması sebebiyle Yükseköğretim Kurulu tarafından uluslararası ve ulusal ölçekteki genel eğilimler esas alınmaktadır. Dolayısıyla yükseköğretimin yapısına ilişkin farklı projeler üretilmekte, birtakım faaliyetler gerçekleştirilmektedir. “Yükseköğretimde Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma” bu projelerden biri olarak özgün yönleriyle yükseköğretim sistemlerindeki yerini almaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum analizi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubu 2016’da “Yükseköğretimde Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi”ne ilk defa kabul edilen ve birinci döneminde yer alan Bingöl Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Uşak Üniversitesi olarak belirlenmiş 5 pilot üniversiteden oluşmaktadır. Veriler projelerde aktif olarak yöneticilik görevlerini sürdüren 20 akademisyenden 3 farklı bölüm, 56 ifadeden oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre pilot üniversitelerin faaliyetlerinin oldukça kapsamlı ve çok yönlü bileşenlerden oluştuğu tespit edilmiştir. Bütünsel bir yaklaşımla pilot üniversite konumundaki yükseköğretim kurumlarında stratejik planları doğrultusunda misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın sağlandığı belirlenmiştir. Ayrıca bölgesel kalkınmaya nitel ve nicel düzeylerde katkı sağlanmış, insan gücü yetiştirmede kalite öncelenmiş, istihdam olanakları artırılmış, farklı uzmanlık alanlarında ve çeşitlilik sağlanarak üretimler gerçekleştirilmiştir. Faaliyetlerin yürütülmesi ve diğer tüm süreçlere ilişkin dönütlerin alınmasında süreklilik sağlanmış, iyileştirme ve geliştirmelerle ivme kazanılmış, pozitif çıktılar ortaya konulmuştur.

Abstract

The aim of this study is to determine the current situation of regional development-oriented mission differentiation and specialization in higher education in line with the views of academic staff. Due to the restructuring of the higher education system with an elite and privileged approach, national and international trends are taken as the basis by the Turkish Council of Higher Education. Therefore, various projects and activities are carried out regarding the structure of higher education. “Regional Development-Oriented Mission Differentiation and Specialization in Higher Education”, with its unique aspects, is one of these higher education projects. Situation analysis, which is one of the qualitative research methods, was used in the research. The study group of the research consists of five pilot universities, Bingöl University, Burdur Mehmet Akif Ersoy University, Düzce University, Kırşehir Ahi Evran University, and Uşak University, which were included in the “Mission Differentiation and Specialization Project in Higher Education” for the first time in 2016. The data were obtained from 20 academics who actively carried out their administrative duties in the projects with a semi-structured interview form consisting of 56 statements representing three different departments. The activities of the pilot universities were found to consist of very comprehensive and diverse components. It was also determined that mission differentiation and specialization were ensured with a holistic approach in line with pilot universities’ strategic plans. In addition, contributions were made to regional development at qualitative and quantitative levels, quality was prioritized in manpower training, employment opportunities were increased, and productions were carried out in different areas of expertise and by ensuring diversity. Continuity was ensured in the execution of activities and receiving feedback on all other processes, acceleration was achieved through improvements, and positive outputs were demonstrated.

Anahtar Sözcükler: Yükseköğretim, Akıllı Uzmanlaşma, Yükseköğretimde Çeşitlilik, Misyon Farklılaşması, İhtisaslaşma, Bölgesel Kalkınma, Yeniden Yapılandırma.

Keywords: Higher Education, Mission Differentiation, Specialization, Regional Development, Restructuring,

İletişim / Correspondence:

Öğr. Gör. Dr. Fatma Hümeysra Yücel
Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi,
Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri
Bölümü, Eğitim Yönetimi Ana Bilim
Dalı, Kırşehir
e-posta: fhuyecel@ahievran.edu.tr

Yükseköğretim Dergisi / TÜBA Higher Education Research/Review (TÜBA-HER), 13(3), 473-490. © 2023 TÜBA
Geliş tarihi / Received: Aralık / December 22, 2022; Kabul tarihi / Accepted: Kasım / November 30, 2023
Bu makalenin atıf künyesi / How to cite this article: Yücel, F. H. & Çalık, T. (2023). Yükseköğretimde Bölgesel
Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşmaya Yönelik Durum Analizi. *Yükseköğretim Dergisi*, 13(3), 473-
490. doi: 10.53478/yuksekogretim.1223074

Bu makale Fatma Hümeysra Yücel’in “Yükseköğretimde Bölgesel Kalkınma odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma
Üzerine Bir Araştırma” başlıklı 734669 No.lu doktora tezinden üretilmiştir.

ORCID: F. H. Yücel: 0000-0002-5991-6502; T. Çalık: 0000-0003-3656-6260

Yükseköğretimin arzını artırmak, toplumun ve öğrencilerin değişen ihtiyaçlarının karşılamak üzere üniversiteler birbirlerinden farklılaştırılmakta, yerel-bölgesel dinamiklerle ulusal ve uluslararası kalkınmaya katkı sağlanması öncelenmektedir. Dolayısıyla yükseköğretimde dinamik bir yapı oluşturulmakta ve araştırmalara öncelik verilmekte, disiplinlerarası aktiviteler çoğalmaktadır. Çok ortaklı iş birlikleri, yenilik ve tasarım teşvikleri, uluslararası rekabet edebilirlik, problemler çözüme yeterlikleri ve inovasyon becerileri gelişmektedir (Şahin ve Alkan, 2016). Bu kapsamda oluşturulan projelerin en belirgin özellikleri ise çok katmanlı ve çok boyutlu olması, zaman isteyen projeler olarak ortaya çıkmasıdır.

Akıllı Uzmanlaşma

Akıllı uzmanlaşma ekonomik bir sistem olarak geliştirilmektedir. Bir bölgedeki yeni fırsat alanlarının keşfedilmesiyle birlikte yeni uzmanlıklar yaratma kapasitesini, bu alanlardaki kaynaklarla yeterliliklerin yerel yoğunlaşmasını ve kümelenmesini belirtmektedir (Kumral ve Güçlü, 2015). Bu yöndeki kapasitenin yaratılması çeşitlendirme, geçiş, modernleşme veya endüstrilerin/hizmetlerin radikal temeli biçimindeki yapısal değişikliklerini başlatmak için gereklidir (Akın, 2019). Akıllı uzmanlaşma bölgenin mevcut güçlü yönlerinden yararlanılması ve gizli fırsatların tanımlanmasıdır. Bölgelerdeki yüksek katma değerli faaliyetlerle rekabet avantajı sağlanabilecek yeni platformların oluşturulması ve bu yollarla çeşitlendirme yapılması, bölge ve küresel aktör lokasyonlarının cazip hale getirilmesidir (Balland vd., 2019, s. 1252; Foray, 2014, s. 492).

Akıllı uzmanlaşma kavramı Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa 2020 Stratejisinin temeli olarak kabul edilmektedir. Stratejinin esasını “akıllı”, “sürdürülebilir” ve “kapsayıcı büyüme” oluşturmakta, bölge potansiyelini ortaya koymak için bilgi yoğun alanların belirlenmesi önerilmektedir. Akıllı uzmanlaşma stratejileri (i) girişim-keşif süreci (ii) öncelikli faaliyet alanlarının belirlenmesi (iii) uzmanlaşmış çeşitlilik (iv) değerlendirme ve izleme adımlarından oluşmaktadır (Organisation for Economic Co-operation and Development [OECD], 2012, 2013). Akıllı uzmanlaşma toplam altı aşama halinde gerçekleşmekte ve süreçler ■ Tablo 1’de belirtilmektedir (RIS 3 [Bölgesel İnovasyon Sistemi], OECD, 2012).

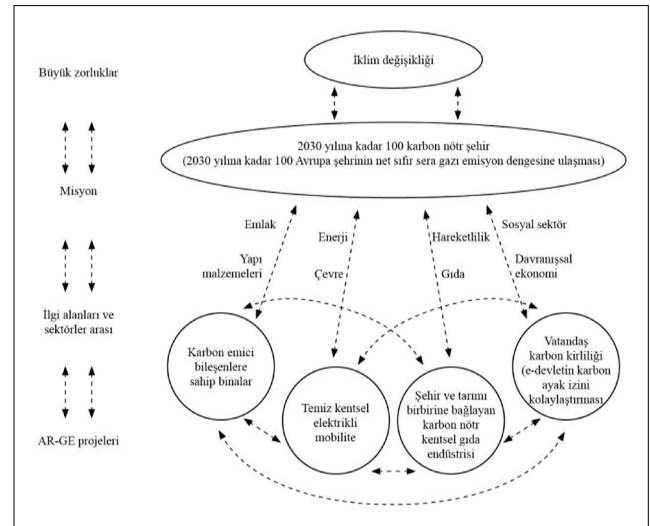
■ Tablo 1. Akıllı uzmanlaşmanın süreçleri.

Birinci aşama	Ulusal/bölgesel bağlamda detaylı analiz ve inovasyon
İkinci aşama	Güçlü ve kapsayıcı bir yönetim yapısının oluşturulması
Üçüncü aşama	Bölgenin geleceği için ortak bir vizyonun belirlenmesi
Dördüncü aşama	Ulusal ve bölgesel kalkınma için sınırlı sayıda önceliklerin seçilmesi
Beşinci aşama	Uygun politika bileşimlerinin, yol haritasının ve eylem planının oluşturulması
Altıncı aşama	İzleme ve değerlendirme mekanizmalarının stratejiye entegre edilmesi ulusal ve bölgesel kalkınma için sınırlı sayıda önceliklerin seçilmesi

■ Tablo 1 incelendiğinde akıllı uzmanlaşma süreçlerinin zor kurallar içeren karmaşık ve bütünsel bir süreç olduğu ifade edilebilir. Akıllı uzmanlaşma yerel yapılar ile yeterlikleri yansıtmakta, çoğaltarak dönüştürme, önceliklerin belirlenmesi yoluyla özgün ve benzeri olmayan rekabet avantajlarını ortaya çıkarmaktadır. Ek olarak farklılaşan bölgede üstün sonuçlar elde edilmesini sağlamaktadır.

Akıllı uzmanlaşma stratejisinin uygulama sürecinde iki farklı tamamlayıcı boyut bulunmaktadır (RIS 3, OECD, 2012). Bu boyutlar “(i) bölgede var olan potansiyel varlıkların ekonomiye dönüştürülmesi (ii) yeni niş sektörlerde potansiyel yetenekler inşa etme veya mevcut bir ekonomik değer taşıyabilecek sektör icat etmek, bu sektöre uygun teknolojik dönüşüm modernizasyon, yenilikçi iş modeli planlama” şeklindedir. Akıllı uzmanlaşmaya ilişkin “kültürel mirasın yenilikçi yönetimi”, “turizm sektörü için katma değerli dijital araçların geliştirilmesi”, “mermer kalıntıları için yeni kullanımlar”, “yöresel yemekler için mikrobiyal kültürler”, “hayvan atıklarından biyoenerji” projeleri başarılı örnekler olarak nitelendirilmektedir (European Commission Smart Specialisation Platform, 2020). Akıllı uzmanlaşmaya yönelik “iklim değişikliği” ile ilgili bir diğer örnek ise tüm boyutlarıyla birlikte ■ Şekil 1’de sunulmaktadır (Mazzucato, 2018, s. 22).

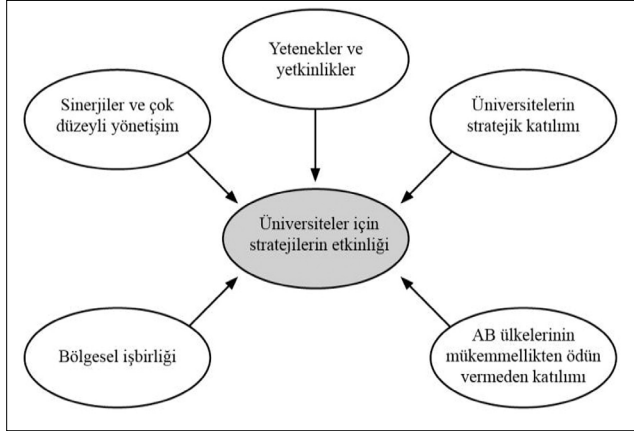
■ Şekil 1. İklim değişikliğine yönelik akıllı uzmanlaşma örneği.

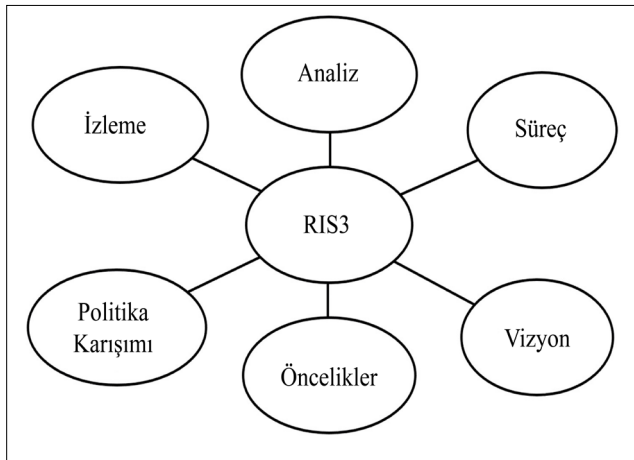
Avrupa Üniversiteler Birliği üniversitelere yönelik RIS 3 stratejileri için birtakım etkinlikler açıklamıştır. Etkinlikler beş kategori şeklinde belirtilmektedir. ■ Şekil 2’de Avrupa Üniversiteler Birliğinin üniversitelere ilişkin hazırladığı RIS 3 etkinlikleri gösterilmektedir (RIS 3, 2018).

■ Şekil 2. Avrupa Üniversiteler Birliğinin üniversitelere ilişkin hazırladığı RIS 3 etkinlikleri.

Akıllı uzmanlaşma stratejilerinin hayata geçirilmesinde üniversitelere çeşitli görevler düşmektedir. Bu görevler “(i) Yeni alternatifler oluşturmak ve bu yolla bölgesel farklılıkları ön plana çıkarmak (ii) Bölge içerisinde potansiyeli yüksek olan faaliyetleri meydana getirmek ve bu oluşumların gerçekleştirilmesine fırsat sağlamak (iii) Belirlenen amaçlar çerçevesinde uzun süreler içinde birlikte kritik kitleler, kümeler ve çalışma ağları oluşturmak” şeklindedir (Yükseköğretim Kurulu [YÖK], 2020). ■ Şekil 3’te ise üniversitelere yönelik akıllı uzmanlaşma stratejilerine yer verilmektedir (RIS 3, 2018).

■ Şekil 3. Üniversitelere yönelik akıllı uzmanlaşma stratejileri.

Akıllı uzmanlaşmaya dayalı stratejiler ekonomik gelişimin sağlanması ve gelecekte karşılaştırılabilir avantajlar sunmaktadır. Aynı zamanda kurumlar, girişimciler veya işletmeler yürürlükteki stratejilerini daha iyi girdi ve ürünlere dönüştürmekte, yeni iş modelleriyle birlikte daha

yenilikçi ve sürdürülebilir hâle getirmektedir (Foray vd., 2009). Akıllı uzmanlaşma ile birlikte belli bölgelerdeki mevcut potansiyel kaynaklar seçilerek en verimli şekilde kullanmak ve o bölgenin kaynaklarından etkin bir şekilde faydalanmak mümkün olacaktır.

Yükseköğretimde Çeşitlilik

Yükseköğretimin kurgulanmasında nesil farklılıklarının etkisi bulunmaktadır. Tarihte üniversiteler “(i) Birinci nesil üniversiteler (Orta çağ üniversiteleri): Eğitim ve yerel odaklı (ii) İkinci nesil üniversiteler (Humbolt tipi üniversiteler): Eğitim-araştırma ve ulusal odaklı (iii) Üçüncü nesil üniversiteler (Girişimci üniversiteler): Toplumla bütünleşme ve uluslararası/küresel odaklı (iv) Dördüncü nesil üniversiteler (Tematik/Dönüştürücü üniversiteler): Stratejik-tematik odaklı ve toplumu dönüştürme, proaktif çevre” biçiminde kategorilendirilmiştir (Erdem, 2016; Wissem, 2009). Misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmada özellikle “girişimci” ve “tematik/dönüştürücü” modelin yansımaları görülmektedir. Üniversitelerdeki kadroların oluşturulma biçimleri, araştırma sonuçlarının ticarileşmesi, üniversite yapılarının çok kurumlu hale gelerek “multiverse” şekle bürünmesi, üniversite-sanayi iş birliğinin sağlanması, AR-GE faaliyetleri ve patent, pazar odaklı rekabetçilik ile “girişimcilik”, ekonomik ve toplumsal hesap verebilirlik, belirli bir alanda yoğunlaşma ve o alandaki diğer disiplinlerle birlikte etkili çalışma, kendi alanları ile elde ettikleri bilgileri etkili şekilde işe koşarak toplumu dönüştürmeleri ile “tematik/dönüştürücü” üniversite olmanın gerekleri karşılanmaktadır (Erdem, 2016).

Misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmada üniversitelerin akademik kararlar, akademik-idari örgütlenme ve yönetim süreçleri, mali yapılar ve personel profillerinde çeşitlenmeye gereksinimleri bulunmaktadır (Acar, 2012). Yükseköğretimde çeşitlilik kendi içinde yeteri kadar “türdeş” olan üniversite kategorilerinin belirlenmesi, yasal düzenlemeyle her kategoriye yönelik “ortak profilin” diğer kategorilerden nasıl farklı olacağını tasarlanması, her kategoriye kendi içinde kurumsal düzeyde ek çeşitlenme için özerklik verilmesi yoluyla gerçekleştirilebilir (Acar, 2012). Bu bağlamda yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma için birbirinden farklı modellerle çeşitlenme sağlanmaktadır. Bu modeller: “(i) RIS 3 modeli (Bölgesel İnovasyon Sistemi): Bölgelerde coğrafi esasa dayalı bilgi altyapısının kullanımı, üniversite ve diğer aktörlerin transferiyle gerçekleşen bilginin üretilmesi, interaktif inovasyon işlemlerinin gerçekleştirilmesi (ii) Eklektik (Mode 2) modeli: Disiplinlerarası, heterojen, kapsamlı, karmaşık, sosyal alanlardaki yöntemlere uyumlu, yeni tip bilimsel yönetim yaklaşımlarının kullanılması (iii) Katılımcı bağlantılı üniversite: Üniversitelerin yerel gelişimi, üniversite-bölge-sanayi iş birliklerinin güçlendirilmesi, bölgesel kimliğin biçimlendirilmesi” özelliklerini taşımaktadır (YÖK, 2020).

Misyon Farklılaşması

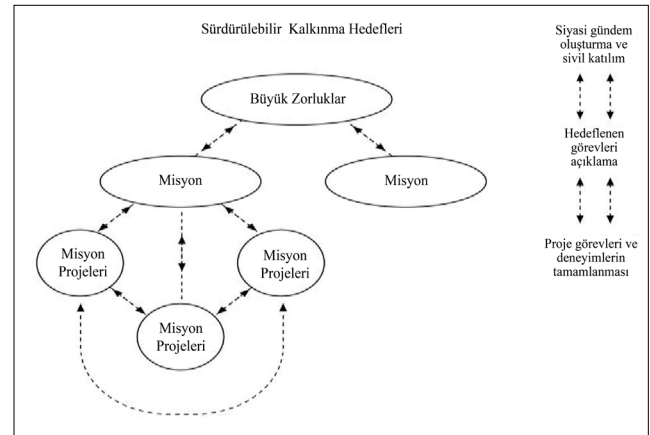
Yönetim disiplin alanında özel bir yere sahip olan “misyon” kavramı bir örgütün var oluş nedenini açıklamaktadır. Bu kavramla beraber uzun vadedeki amaç ve hedefler hayata geçirilmekte, örgütün ulaşmak istediği yön gösterilmekte, örgütün diğer örgütlerden nasıl farklılaştığı ve neden tercih edilmesi gerektiği belirtilmektedir (Abell, 2006; Sökmen, 2014, s. 309; Ülgen ve Mirze, 2010, s.68). Misyonlar genellikle bir cümle veya paragraf şeklindeki metinlerden oluşturulmaktadır. Misyon bildireleri ise birtakım kanunlarla örgüte verilen görevler, örgütün belirlemiş olduğu alanlarda diğer örgütlerden daha iyi olduğunun/olabileceğinin tüm paydaşlarına duyurulması ve aktarılmasıdır (Altınkurt ve Yılmaz, 2011). Misyon ifadeleri kısa, net, çarpıcı, açık, öz biçimde hizmetin amacıyla birlikte düzenlenmeli, kurumun hizmet verdiği yapıları ve kişileri kapsamalıdır.

Yükseköğretim kurumları küresel eğilimler doğrultusunda “hedef ve öncelikleri net olan, yeniliklere açık, toplumsal taleplere duyarlı, hesap veren, çevreye uyumlu, etkin ve şeffaf bir üniversite” yapısını benimsemeye başlamaktadır (Özdem, 2011). Bu bağlamda Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği mad. 3’te belirtildiği üzere “yükseköğretim kurumları geleceğe ilişkin özümstedikleri temel ilkeler çerçevesinde misyon ve vizyonlarını oluşturmak, stratejik ve ölçülebilir hedefler belirlemek, performanslarını önceden oluşturulmuş amaçlar doğrultusunda ölçmek ve bunların değerlendirmesini yapmakla görevli ve sorumludur” şeklinde güvenceye alınmakta, belirli dönemleri kapsayan stratejiler belirlenmektedir (Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği, 2015). Stratejiler ileriye doğru oluşturulan taktikler bütünü olarak nitelendirilmekte, uzun vadeli değişimlerin yansıması olarak betimlenmektedir (Betz, 2010, s. 6). Yükseköğretimde stratejik yönetim stratejik planın amacını göstererek örgütün misyon ve vizyonuna sürekli bir bağlılık oluşturan, örgütün misyonu ile vizyonunu destekleyerek tanımlayan bir kültürün beslenmesiyle meydana getirilmektedir (Durna ve Eren, 2002). Bu yönetim tekniğinde stratejiler SWOT analiziyle birlikte değerler ve ilkeleri kapsayan çift yönlü bir süreçte değerlendirilmekte, “misyon” ise stratejilere, amaç ve hedeflere, vizyona doğrudan ve belli bir sırayla etki etmektedir (Kılıç, 2010). Yirmi birinci yüzyılda üniversitelerin birbirine benzer özellikleri olduğu gibi farklı özelliklerinin de bulunması nedeniyle misyon farklılaşması yaklaşımını benimseyen üniversitelerin ise avantajlı ve ayrıcalıklı bir konuma geleceği açıktır. Yeni kurulan ve yerel kalkınma önceliğine sahip üniversitelerin yerel ya da bölgesel kalkınmada etkinliklerini arttırabilmek için öncelikle iç ve dış paydaşlarla paylaşım esaslı yeni misyonlar oluşturmaları gerekmektedir (Yıldız, 2016).

Avrupa Komisyonu araştırma ve yenilik misyonlarını ayrıntılı bir yapı olarak ele almakta, büyük zorluklar içeren somut projelere geçiş şeklinde tanımlamaktadır. Misyonlar

sadece bir araştırma ve yenilik projeleri portföyü ve politika müdahalelerini içermekte, dağıtım eylemleri ve son kullanıcıların katılımını destekleyici önlemlerle ulaşılabilecek açık ve iddialı hedefler belirlemektedir (Mazzucato, 2018, s. 11). Benzer doğrultudan hareketle misyonlar halkın ilgisini ve sektörler arası yatırımı çekebilecek kadar geniş olmalı, endüstri dahil edilmeli, başarı ölçülebilir olmalı, amaca ulaşmak için bir dizi farklı çözümün geliştirilmesini teşvik etmelidir. Böylelikle sürdürülebilir kalkınma hedefleri ortaya konmakta ve ■ Şekil 4’te sunulmaktadır (Mazzucato, 2018, s. 11).

■ Şekil 4. Misyon farklılaşmasında sürdürülebilir kalkınma hedefleri.

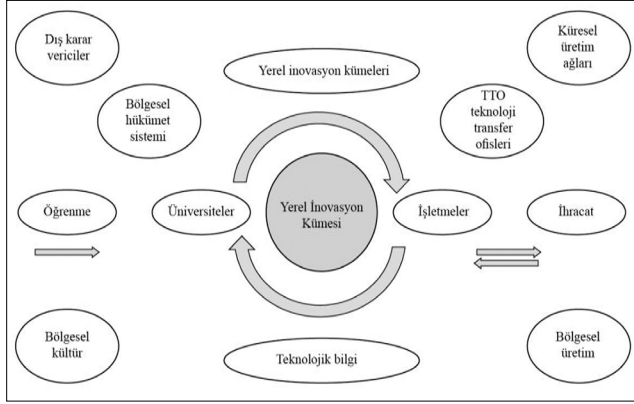
Bölgesel Kalkınma

Bölgesel kalkınma belirli bir bölgeyi esas alan ve o bölgedeki araştırma geliştirmeye yönelik yatırım harcamalarını, yenilik politikalarını, teknolojik ve bilim uzmanlığını, bölge ekonomisine katma değer yaratacak belirli faaliyet alanları ile bölgenin büyüme seviyelerinin nasıl etkileyeceğini belirleyen bölgeler düzeyinde oluşan yenilik ve sanayi çerçevesidir (OECD, 2013). Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma projelerinin öne çıkan özelliklerinden birisi ise bölgesel kalkınmayı sağlamak üzere üniversitelerin bulunduğu bölgelerdeki düşük refah seviyesinin yükseltilmesidir (Tolunay ve Akyol, 2006). Bölgesel kalkınmanın ülke ekonomisine fayda sağlaması için öncelikle birtakım sorunların giderilmesi gerekmektedir. Bu sorunlar “(i) ülkenin çeşitli bölgelerinde bulunan kaynakların iktisadi faaliyet içerisinde değerlendirilerek yüksek kalkınma hızının gerçekleştirilmesi (ii) ülkede nüfus-kaynak dengesinin kurulması (iii) düalist özelliğe sahip ekonomik yapının bütünleşmesi (iv) iktisadi gelişmeye en elverişli biçimde düzenlenmesi (v) bölgeler arası refah seviyesi farklılıklarının giderilmesi” şeklindedir (Tekin, 2015). Sonrasında ise uygulamaların artmasıyla birlikte ülke içindeki birkaç bölgede daha fazla ekonomik faaliyet ve zenginlik yoğunlaşması meydana gelecektir (Pike vd., 2016). Bölgeler inovasyonun inovatif bölgesel ağlar, yerel kümeler ve araştırma enstitülerinin aracılığıyla verimli biçimlerde üretildiği yerlerdir (Işık ve Kılınç, 2012). Bölgesel inovasyon sistemi ise kendisini

meydana getiren aktörler olarak bölgedeki işletmeler, kamu kurumları, finansman sağlayıcılar, üniversiteler, sivil toplum kuruluşları, araştırma kuruluşları, diğer ilişkili kuruluşlar arasındaki iş birliklerinin hayata geçirilmesidir. Bir bölgesel inovasyon sisteminin etkinliği ise aktörler arasındaki ilişkilerin kalitesi ve yoğunluğuna bağlı bulunmaktadır (Elçi vd., 2008). ■ Şekil 5'te teorik bölgesel inovasyon sisteminin (RIS 3) çerçevesi gösterilmektedir (Cooke ve Piccaluga'dan aktaran Akın, 2019).

■ **Şekil 5.** Teorik bölgesel inovasyon sisteminin (RIS 3) çerçevesi.

■ Şekil 5'e göre yükseköğretim bilgi üretiminin temel unsurudur. Çevresindeki işletmeler ise yeni teknolojilere olan talepleri destekleyerek bilginin kullanılmasını ve uygulanmasını sağlamaktadır. Bu yaklaşımın öne çıkan özellikleri aktörlerin yerel etkileşimi sağlamaları, rekabet gücünün yerel kaynaklara ve yerelin özelliklerine göre geliştirilmesini göstermesidir (Boschma, 2004). Böylelikle üniversiteler bölgesel kimliğin oluşturulması ve şekillenmesinde önemli bir konuma sahip olacaktır.

Yeniden Yapılandırma

İlk çağda antik toplum, orta çağda feodal toplum, endüstri çağında sanayi/kapitalist toplum, modern çağda bilgi toplumunun oluşumu yükseköğretimde değişmelere neden olmuştur (Ayten ve Göver, 2020). Yirminci yüzyıldan itibaren üniversitelerde "(i) finansman gereksinimleri (ii) üniversiteler ile sanayiler arasında gerçekleştirilen iş birlikleri (iii) küreselleşme (iv) ulusal bazdaki hükümet oluşumlarının değişmekte olan yeni bakış açıları (v) multidisipliner araştırma türlerinin yaygınlaşması (vi) öğrenci sayısında zamanla meydana gelen artışlara yönelik oluşan tepkiler (vii) bazı hükümetlerin kendilerine özgü araştırma kuruluşlarını kendi içlerinde geliştirmeleri" yönünde gelişmeler gerçekleşmiştir (Wissem, 2009, s. 13-16). Yükseköğretimde dünya çapında dönüşümler yaşanarak "(i) araştırma üniversiteleri (ii) geniş kitlelere yönelik eğitim yapan kitlesel eğitim üniversiteleri (iii) kısa süreli mesleki ve teknik yükseköğretim kurumları (iv) uzaktan eğitim kurumları (v) kâr amacı gütmeyen vakıflarca kurulan yükseköğretim kurumları (vi) kâr amaçlı ve ticari yükseköğretim kurumları" ortaya çıkmış ve üniversiteler biçimlendirilmiştir (Gürüz, 2001).

Küreselleşme paradigması yerel ve özel uygulamaların evrensel ya da küresel boyutundaki değişimlerini göstermekte, değişken ve dinamik yapısıyla dünyanın tek bir merkez hâline geldiğini belirtmektedir (Smith, 2013). Dolayısıyla multidisipliner bir yaklaşımla siyasi, sosyal, ekonomi, eğitim, teknoloji, çevre alanlarının sürece katılımı ve etkinlik kazanmasıyla proaktif hâle gelmektedir (Çelik, 2012). Yükseköğretim kurumlarının problemleri gidermek, yeni durumlara entegrasyonu sağlamak, gelişimlerini hızlandırmak için politikalar belirlemeleri, yeni teknolojileri kullanmaları, çevresel değişimleri takip etmeleri, rekabet güçlerini artırmaları gerekmektedir (Tarhat ve Werner, 1997).

■ **Tablo 2.** Küresel ölçekte yaşanan değişmelerin yükseköğretimdeki yapısal etkileri.

1	Devlet ve üniversiteler arasındaki ilişkinin değişmesi	Piyasa ekonomisinin kamu yönetimini etkilemesi
2	Üniversite özerkliğinin kamuya hesap verme sorumluluğu eksenine yönelmesi	Üniversitelerin kendine finansman sağlayan toplumun tüm kesimlerine karşı hesap vermesi
3	Bilişim teknolojisinin araştırmalarda, eğitim öğretim hizmetlerinin sunulmasında ve sanal eğitimde etkin olarak kullanılması	Eğitim teknolojisinin örgün, uzaktan ve sanal yüksek öğretim programlarında yürütülmesi
4	Üniversitelerin uluslararası olması	Üniversitelerin uluslararası düzeyde öğrenci ve araştırmacıları kendisine çekmede rekabet etmesi
5	Üniversitelerin öğrenci-öğretmen topluluğundan öte bilgi toplumu ve ekonomisinin kaynağı ve karmaşık bir işletme olarak görülmesi	Üniversitelerin piyasaya uyumlu bölümlere ağırlık vermesi
6	Pragmatik üniversiteye doğru bir yönelmenin olması	Akademisyenlerin üniversite içindeki ve dışındaki piyasalara uzmanlıklarını pazarlama ihtiyacı duyması
7	Kamu yükseköğretim kurumlarının rakiplerinin ortaya çıkması	Özel ulusal kurumlar, özel yabancı kurumlar, ulusal ve yabancı ortaklı sertifika merkezleri, ulusal ve yabancı sanal eğitim sağlayıcılar, karma eğitim hizmeti veren kesimler
8	Yükseköğretimin ticarileşmesi	Üniversitelerin müşteri merkezli şirketler hâline gelmeye başlaması ve kamu üniversitelerinin daha girişimci olması ihtiyacının ortaya çıkması
9	Bilginin pazar mantığı çerçevesinde alınıp satılır bir meta olarak görülmeye başlanması	Pazar merkezli fikirlere odaklanmış üniversite kavramının ortaya çıkması

Benzer doğrultudan hareketle küresel ölçekte yaşanan değişimlerin yükseköğretimdeki yapısal etkileri ■ Tablo 2’de belirtilmektedir (Erdem, 2006).

Üniversite özerkliği, bilgi toplumunun ön plana çıkması, bilişim teknolojilerinin kullanımı, devlet ve üniversiteler arası ilişkiler, yükseköğretim kurumlarının artması, uluslararasılık üniversitelere değişimi getirmiştir. ■ Tablo 2’de belirtildiği üzere özellikle yirmi birinci yüzyıldan sonra üniversiteler kamu sektörü tarafından yönetilen ticari merkezler hâline gelmekte ve bilginin ticarileşmesiyle pazarlama odaklı girişimci yapılara bürünmektedir. Dolayısıyla üniversiteler sıradan hale gelmemekte ve yapısal dönüşümü gerçekleştirmektedir.

Yükseköğretimde Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma

Yükseköğretimdeki sistemik büyümeler ile üniversite yapılarının aşırı merkeziyetçi ve tek tip bulunmasından ötürü yönetim yapıları değişmeye başlamıştır (Ceylan ve Toprakçı, 2015). YÖK tarafından düzenlenen ve yükseköğretimdeki yapısal dönüşümleri içeren raporda “büyüme ve kurumlar arasındaki işlevsel çeşitlilik, mali darboğaz, yükseköğretimde serbest pazar ekonomisi yönelimleri, bütçe sistemi, idari ve mali mevzuat, kalite, verimlilik ve kişisel olarak topluma karşı sorumlu kılınma, yapısal değişiklik çalışmaları” konuları ele alınmıştır

(YÖK, 2000). Bu raporla birlikte yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın temeli atılmıştır. Güncel eğilimler doğrultusunda düzenlenen bir diğer raporda ise “yükseköğretimde yığınlaşmanın ortaya çıkması, yükseköğretimin küreselleşmesi, finansmanı, özelleşmesi, üniversite özerkliği ve hesap verilebilirlik, yükseköğretimde kalite güvencesi ve akreditasyon, yükseköğretimin yönetimi/yönetişimi, az sayıda araştırma üniversitelerinin ön plana çıkması” şeklindeki kararlarla yeni nesil üniversite oluşumlarına değinilmiştir (YÖK, 2007). Benzer doğrultudan hareketle yükseköğretimde kalite güvence sistemleri 2005’te “Yükseköğretim Kurumlarında Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme Yönetmeliği”, 2015’te “Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği” ile teminat altına alınmış, 2017’de idari ve mali özerkliğe sahip Yükseköğretim Kalite Kurulu kurulmuştur (YÖK, 2019). Ayrıca üçüncü, beşinci ve altıncı kalkınma planında “kalkınmada öncelikli yöreler”, altı, dokuz, on ve on birinci kalkınma planında ise “ihtisaslaşma, yükseköğretimde çeşitlilik” konularına yer verilmiştir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019; DPT [Devlet Planlama Teşkilatı], 1973, 1984, 1989, 2006; Kalkınma Bakanlığı, 2013). DPT, Kalkınma Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, TÜBİTAK, Kalkınma Ajansları ile çok ortaklı iş birlikleri kurularak “yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma” projelerine katkı sağlanmıştır.

■ Tablo 3. Bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve projesinde yer alan üniversiteler.

	Üniversiteler	İhtisaslaşma alanları	Kabul yılı
Birinci Dönem	1. Bingöl Üniversitesi 2. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi 3. Düzce Üniversitesi 4. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi 5. Uşak Üniversitesi	Tarım ve havza bazlı kalkınma Tarım ve hayvancılıkta farklılaşarak bütünleşik kalkınma modeli Çevre ve sağlık Tarım ve jeotermal Deri, tekstil ve seramik	2016
İkinci Dönem	6. Aksaray Üniversitesi 7. Kastamonu Üniversitesi 8. Muş Alpaslan Üniversitesi 9. Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi 10. Siirt Üniversitesi	Spor ve sağlık Ormanlık ve tabiat turizmi Hayvancılık Çay Tarım ve hayvancılık	2018
Üçüncü Dönem	11. Artvin Çoruh Üniversitesi 12. Bartın Üniversitesi 13. Hitit Üniversitesi 14. Kırklareli Üniversitesi 15. Yozgat Bozok Üniversitesi	Tıbbi-aromatik bitkiler Akıllı lojistik ve bütünleşik bölge uygulamaları Makine ve imalat teknolojileri Gıda Endüstriyel kenevir alanında ihtisaslaşma	2020
Dördüncü Dönem	16. Giresun Üniversitesi 17. Iğdır Üniversitesi 18. Munzur Üniversitesi 19. Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi 20. Batman Üniversitesi 21. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi 22. Gümüşhane Üniversitesi	Fındık Katma değeri yüksek tarımsal ürünler Stratejik hammaddeler ve ileri teknoloji uygulamaları Doğal ve kültürel miras turizmi Enerji Hassas tarım ve yenilikçi işletme teknolojileri Madencilik	2021

YÖK 2014'te "Yükseköğretim Politikalarında Yeni YÖK" kitapçığını yayımlayarak ulusal öncelikler ve küresel eğilimleri önceleyen düzenlemelerde bulunmuştur. Bu kapsamda "kalite eksenli büyüme, ihtisaslaşma, öncelikli alanlar, nitelikli bilgi ve nitelikli insan gücü, yetki devri ve politika üreten yeni YÖK" gibi alanlarda pek çok proje ve faaliyetin uygulanmasına başlanmış, Türkiye'de yükseköğretim sistemi seçkin ve özgün bir bakış açısıyla yeniden dizayn edilmiştir (YÖK, 2014). Ayrıca yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma başlığı altında bölgesel kalkınma öncelikli üniversiteler ile araştırma üniversiteleri yer almıştır. Bu doğrultudan hareketle 2016'da YÖK tarafından 2006'da kurulan üniversitelere yönelik "Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması" projesi hayata geçirilmiştir.

Üniversiteler projelerde yer almak için belirli kriterleri sağlamalıdır. Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma projeleri ilk aşama göstergeleri "(i) Bölgenin mevcut durumuna ilişkin göstergeler: İldaki toplam nüfusun değişim eğilimi, üniversitenin bulunduğu kentte kişi başına GSYİH'nin yıllara göre değişim eğilimi (ii) Üniversitenin mevcut durumuna ilişkin göstergeler: Üniversitelerin akademik teşvik sistemine katılım oranları ve teşvik puanları, üniversitede kurulan merkezler, kurum iç değerlendirme raporu (iii) Üniversite-bölge ilişkisini ölçmeye ilişkin göstergeler: İldaki nüfusun yüksek öğretime erişimi/Faydalanma oranı, mezunların üniversitenin bulunduğu ilde yerleşme eğilimi, üniversitenin sağladığı girişimcilik/iş birliği faaliyeti sayısı, üniversitenin kalkınma ajansı destek programlarından faydalanarak yürüttüğü bölgesel proje sayısı, üniversitenin kuruluş yılını takiben ilde kurulan işletme sayısı/kapanan işletme sayıları" olarak belirlenmiştir (YÖK, 2020). Üniversiteler bu aşamayı karşıladıktan sonra "süreç ilanı, niyet beyanı, ilk aşama değerlendirmesi, özdeğerlendirme raporları, ikinci aşama değerlendirme, üçüncü aşama değerlendirme ve tüm bu süreçlerin sonunda YÖK tarafından kabul alan üniversitelerin sonuçlarının ilanı" aşamalarını da sağlayıp resmî şekilde faaliyetlerine başlamaktadır (YÖK, 2020). Bütün aşamaları gerçekleştirip bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve projesinde yer alan üniversiteler Tablo 3'te gösterilmiştir (YÖK, 2020).

2023 tarihi itibarıyla toplam 22 devlet üniversitesinde aktif biçimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma projeleri yürütülmektedir. Dolayısıyla kamu üniversiteleri daha girişimci olmakta, yeni üniversite modelleri benimsenmekte, iş birliklerini güçlendirerek uzmanlaşmakta ve farklılaşmaktadır. Bu bağlamda üniversiteler bölgesel kalkınmaya katkı sağlamakta, daha teknoloji, katılımcı, süreç odaklı yapılarla kavuşmakta, üretime dönük ve toplumsal hale gelmektedir.

Araştırmanın Önemi ve Amacı

Yeni YÖK üniversitelerin farklılaşması, spesifik alanların belirlenmesi, değerler üretilmesi, bölgelere katkı sağlanması ve araştırma kapasitelerinin yüksek seviyelere çıkarılması için "Yükseköğretimde Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon

Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi"nin uygulanmasına başlamıştır. Hazırlanan araştırma projelerdeki kaliteli ve nitelikli bilgileri göstermesi, proje kapsamındaki üniversitelerin gelişim seyirlerini içermesi, diğer üniversiteler için örnek unsurlar barındırması, yükseköğretimde büyümeye odaklanması, yükseköğretim, eğitim, yapı, üretim ve istihdam ilişkilerini konu edinmesi, kapsayıcı ve bütünsel bir yaklaşımla ele alınmasından dolayı ve alanyazına katkı sunulması hedeflendiğinden önem arz etmektedir. Araştırmanın bağlamına ilişkin mevcut durumun belirlenmesi amacıyla aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır:

1. Yükseköğretim kurumu yöneticileri üniversiteleri bünyesindeki (a) misyon farklılaşmasını (b) ihtisaslaşma biçimlerini nasıl tanımlamaktadır?
2. Yükseköğretim kurumu yöneticileri üniversiteleri bünyesindeki misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma kapsamındaki faaliyetlerini (a) başlangıç aşamaları (b) geliştirme aşamaları (c) sonuçlandırma aşamaları olmak üzere nasıl değerlendirmektedir?
3. Yükseköğretim kurumlarının bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşması kapsamında (a) bölgesel kalkınma (b) iş birlikleri (c) yeniden yapılandırmaya ilişkin katkıları nasıldır?
4. Yükseköğretim kurumlarının bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşması kapsamında (a) eğitim (b) istihdam (c) üretime ilişkin katkıları nasıldır?

Yöntem

Araştırmanın Deseni

Nitel araştırmalar insanı, sosyal yaşamı, ortaya çıkan problemleri kendine özgü metotlarla sorgulayarak anlamlandırma ve insanın dünyayı tüm yönleriyle anlayarak tanımlama çalışmalarıdır (Creswell, 2007; Malterud, 2001; Myers, 2000). Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan durum analizi kullanılmıştır. Durum çalışmaları bir kurum, bir grup, bir ortam, bir bireyin betimlenmesi ve bir ya da daha fazla olayın, ortamın, programın, sosyal grubun, diğer birbirine bağlı sistemlerin derinlemesine incelenmesidir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Araştırma konusunun özel türdeki bir projeyi, kurumları, yeni bir sistemin oluşumunu türdesinden dolayı bu yöntem tercih edilmiştir. Açıklayıcı durum çalışmaları keşfedici ve tanımlayıcı durumları göstermekte, çoklu durum çalışmaları ise oldukça kapsamlı, konuları değişkenlik gösteren, kendi doğal ortamında, belli bir zamanda derin ve açıklayıcı bilgiler sunmaktadır (Yin, 2003). Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma projeleri yoluyla yeni durumların keşfedilmesi ve tanımlanması, projelerin doğal ortamlarda gerçekleşmesi, detaylı bilgiler sunulması, çok katmanlı yapıya sahip olması ve çoklu durumların özelliklerinin belirlenmeye çalışılması bakımından dolayı gereken ölçütleri sağlamaktadır.

Çalışma Grubu

Araştırmada örnekleme yansıtılacak çeşitlilik durumlarına araştırmanın amacı gözetilerek karar verilmiş ve maksimum çeşitlilik örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Evrende incelenen problemle ilgili olarak kendi içinde farklı ya da benzeşik durumların belirlenerek çalışmanın bu durumlar üzerinde gerçekleştirilmesi yöntemin özünü oluşturmaktadır (Büyükoztürk vd., 2017).

Yükseköğretim kurumlarının birbirlerinden farklı bölgelerde konumlanması, bölgelerin sosyoekonomik özelliklerinin değişkenlik göstermesi ve proje süreçlerinde benzer görevleri yürütmelerinden dolayı çeşitlilik sağlanmıştır. Çalışma grubuna ilişkin betimleyici istatistikler kurumsal ve

bireysel bazda düzenlenerek ■ Tablo 4 ve ■ Tablo 5'te gösterilmiştir.

■ Tablo 4'te yer verilen araştırmanın çalışma grubu YÖK tarafından “Yükseköğretimde Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Projesi” ne seçilen Bingöl Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Uşak Üniversitesinden oluşmaktadır. Pilot üniversite olarak nitelendirilen bu üniversitelerin ortak özellikleri ilk defa kabul almaları, 2016'da faaliyetlerine başlamaları, misyonları ve ihtisaslaşma alanlarının değişik tematik alanlar üzerine kurulmasıdır. Üniversiteler 5 farklı bölgede konumlanmış olup kendi aralarında sosyoekonomik gelişmişlik il sıralaması incelendiğinde ise en yüksek seviyeye sahip ilin Uşak, en düşük seviyeye sahip ilin Bingöl olduğu belirlenmiştir.

■ Tablo 4. Çalışma grubuna ilişkin betimleyici istatistikler-1.

Kurumsal Bazda Sosyoekonomik Göstergeler						
Kod	Yükseköğretim kurumları	İhtisaslaşma alanları	Kabul yılı	İl	Sosyoekonomik gelişmişlik il sıralaması	Bölge
Y1	Bingöl Üniversitesi	Tarım ve havza bazlı kalkınma	2016	Bingöl	71	Doğu Anadolu
Y2	Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi	Tarım ve hayvancılıkta farklılaşarak bütünlük kalkınma modeli	2016	Burdur	32	Akdeniz
Y3	Düzce Üniversitesi	Çevre ve sağlık	2016	Düzce	34	Karadeniz
Y4	Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi	Tarım ve jeotermal	2016	Kırşehir	43	İç Anadolu
Y5	Uşak Üniversitesi	Deri, tekstil ve seramik	2016	Uşak	29	Ege

YÖK, 2020; Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı, 2022 kaynaklarından 15.04.2022 tarihinde uyarlanmıştır.

■ Tablo 5. Çalışma grubuna ilişkin betimleyici istatistikler-2.

Bireysel bazda sosyodemografik göstergeler						
Kod	Yükseköğretim kodu	Kadro türü	Unvan	Cinsiyet	Yaş	Proje ekiplerindeki görevi
A1	Y3	Akademik personel	Öğr. Gör.	Erkek	52	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü
A2	Y4	Akademik personel	Prof. Dr.	Kadın	51	Proje yöneticisi
A3	Y1	Akademik personel	Doç. Dr.	Erkek	38	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü
A4	Y4	Akademik personel	Doç. Dr.	Erkek	52	Proje yürütücüsü
A5	Y3	Akademik personel	Doç. Dr.	Kadın	43	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü
A6	Y1	Akademik personel	Dr. Öğr. Üyesi	Erkek	37	Proje yürütücüsü
A7	Y1	Akademik personel	Doç. Dr.	Erkek	38	Proje yöneticisi
A8	Y5	Akademik personel	Doç. Dr.	Erkek	39	Proje yöneticisi
A9	Y3	Akademik personel	Doç. Dr.	Erkek	36	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü

A10	Y3	Akademik personel	Öğr. Gör.	Erkek	48	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü
A11	Y3	Akademik personel	Prof. Dr.	Erkek	48	Proje yöneticisi
A12	Y1	Akademik personel	Doç. Dr.	Erkek	50	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü
A13	Y2	Akademik personel	Doç. Dr.	Erkek	39	Proje yöneticisi
A14	Y5	Akademik personel	Öğr. Gör.	Kadın	29	Proje yöneticisi
A15	Y5	Akademik personel	Öğr. Gör.	Kadın	39	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü
A16	Y4	Akademik personel	Öğr. Gör.	Kadın	31	Proje yöneticisi
A17	Y2	Akademik personel	Dr. Öğr. Üyesi	Kadın	31	Proje yöneticisi
A18	Y4	Akademik personel	Dr. Öğr. Üyesi	Erkek	55	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü
A19	Y4	Akademik personel	Prof. Dr.	Erkek	55	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü
A20	Y4	Akademik personel	Prof. Dr.	Erkek	52	Proje yöneticisi ve proje yürütücüsü

■ Tablo 5'te gösterilen çalışma grubundaki üniversitelerde görev yapan akademik personelin araştırmaya katılım oranları (Y1, %20, f:4), (Y2, %10, f:2), (Y3, %25, f:5), (Y4, %30, f:6), (Y5, %15, f:3) şeklinde gerçekleşmiştir. Araştırmaya 6 kadın, 14 erkek akademik personel katılmış, yaş ortalaması 43 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların ortak özellikleri ise akademisyen olmaları, aktif ve etkin bir biçimde projelerdeki görevlerini sürdürmeleridir.

Veri Toplama Araçları

Araştırmadaki veriler nitel araştırmalarda kullanılan, eşanlı olarak sabit seçenekli cevaplanması, ilgili alana derinlemesine ulaşabilmesinden ötürü yarı yapılandırılmış görüşme formu ile elde edilmiştir. Veri toplama aracını geliştirmek için literatür ve yasal belgeler taranarak problem, alt problemler, görüşme soruları, veri türü ve veri kaynaklarını içeren taslak form hazırlanmıştır. Giriş, gelişme, sonuç bölümleri oluşturulmuş, alt problemlerle görüşme soruları ilişkilendirilerek temel çerçeve belirlenmiştir. Bazı soru ifadelerinin altına alternatif ve sondaj sorular yerleştirilmiştir. Daha sonra 2 farklı üniversitede görevlerini sürdüren eğitim yönetimi bilim alanından 4 Prof. Dr., ölçme değerlendirme bilim alanından bir Dr. Öğr. Üyesi unvanına sahip toplam 5 akademisyenden uzman görüşü alınmıştır. Görüş ve öneriler doğrultusunda zenginleştirilen forma pilot uygulama sonuçlarına göre son şekli verilmiştir. Formun birinci bölümünde “kentsel ve kurumsal bilgiler” 11 ifade, ikinci bölümünde “kişisel bilgiler” 7 ifade, üçüncü bölümünde “kurumsal bilgiler” 38 ifade şeklinde düzenlenerek formda toplam 56 ifadeye yer verilmiştir. Bu ifadelerde projelerin tüm gelişim seyirlerinin kapsamlı ve ayrıntılı bir biçimde gösterilmesine özen gösterilmiş, bütüncül bir yaklaşımla hazırlanan form katılımcılara sunulmuştur.

Araştırmada Devlet Planlama Teşkilatı, Kalkınma Bakanlığı, Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Yükseköğretim Kurulu, Bingöl Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Uşak Üniversitesi, Türkiye İstatistik Kurumu yasal belgelerinden faydalanılmıştır. Araştırmanın yürütüldüğü ve uygulandığı üniversitelerde etik kurul ve uygulama izinleri alınmıştır. 2021-2022 eğitim-öğretim yılında Bingöl Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi ve Uşak Üniversitesine mensup akademisyenlere gönüllü katılımı yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Yüz yüze görüşme ve bilgisayar ortamında görüntülü-sesli görüşme yoluyla cevaplar alınmıştır. Etik kurallara uygun biçimde görüşmeler sağlanarak bütün görüşmeler yaklaşık 45 dakikada tamamlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada betimsel analiz ve içerik analizi birlikte uygulanmıştır. Betimsel analizde analiz için kuramsal bir çerçeve hazırlama, temalara veriyi işleme, bulguları tanımlama, bulguları yorumlama aşamaları bulunmakta, içerik analizinde ise kategorilerin belirlenmesi, açık bir biçimde tanımlanması aşamaları kullanılmaktadır (Sönmez ve Alacapınar, 2011; Tavşancıl ve Aslan, 2001). Araştırmada bu aşamalar göz önünde bulundurularak yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmaya ilişkin kategoriler oluşturulmuş, açıklamaları ■ Tablo 6'da belirtilmiştir.

Veri analizi sürecinde ■ Tablo 6'da oluşturulan 11 kategori 56 ifade ile eşleştirilmiş ve dengeli bir dağılım göstermiştir. Analizi gerçekleştirmek için yükseköğretim kurumlarına “Y”, akademisyenlere “A” şeklinde kodlar verilmiş ve sıralanmıştır.

Tablo 6. Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın kategorilendirilmesi ve açıklamaları.

Nu	Kategoriler	Açıklamalar
1	Misyon farklılaşması	Yükseköğretimdeki misyon farklılıkların ön plana çıkarılmasıdır.
2	İhtisaslaşma	Yükseköğretimdeki çeşitlilik ve akıllı uzmanlaşma ile ilgilidir.
3	Başlangıç aşamaları	Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmasının başlangıcında üniversitelerin yapmış olduğu hazırlık çalışmalarıdır.
4	Geliştirme aşamaları	Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın üniversitelerde aktif biçimde yürütülme ve uygulanma aşamasıdır.
5	Sonuçlandırma aşamaları	Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın sonucunda üniversitelerin elde ettiği somut çıktılardır.
6	Bölgesel kalkınma	Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın bölgeye sağlamış olduğu katkılardır.
7	İş birlikleri	Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmayı gerçekleştirmek üzere üniversitelerin iç ve dış paydaşlarla bir araya gelmesi ve faaliyetlerde bulunmasıdır.
8	Yeniden yapılandırma	Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmayla üniversitelerin kurumsal bazda yeniden örgütlenmesidir.
9	Eğitim	Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma yoluyla gerçekleşen eğitim-öğretim faaliyetleridir.
10	İstihdam	Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmaya yönelik üniversitelerdeki işe yerleştirmelerdir.
11	Üretim	Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma ile profesyonel üretimin gerçekleştirilmesi ve ürünlerin elde edilmesidir.

İstatistiksel olarak yüzde (%), frekans (f) değerleri hesaplanarak kategoriler içine yerleştirilmiş, çalışmada daha sade ve yalın bir yazı dili tercih edildiğinden ötürü sonuçlar tablo şeklinde sunulmuştur. Tabloların altında katılımcı görüşlerine yer verilmiş, doğrudan alıntılama yapılarak ulaşılan veriler desteklenmiştir. Ortaya çıkan kavramlar benzerlik ve farklılıklara göre incelenerek yorumlayıcı bir yaklaşım ile değerlendirilmiştir.

Geçerlik ve Güvenirlik

Nitel araştırmalar için geçerlik elde edilen verilerin mevcut durumu aktarması ve ele alınan olguların tüm özelliklerine yoğunlaşılmasıdır (Baltacı, 2019). Hazırlanan araştırmada geçerlik üniversitelerdeki projelerin belli bir süreçteki durumlarını göstermesi, çalışma ortamlarının ve tüm özelliklerinin derinlemesine incelenmesiyle elde edilmiştir. Dış geçerlikte sonuçlar genellenebilir, karşılaştırılabilir, dönüştürülebilir olmalı iç geçerlikte ise veriler kayıt altına alınmalı ve oluşturulan kategoriler gerçeği yansıtmalıdır (Büyüköztürk vd., 2017). Araştırmada üniversitelerin çalışmalarının ifade edilmesi, genellenmesi, karşılaştırılması ve dönüştürülmesiyle dış geçerlik, her görüşmenin kayıt altına alınması, belirlenen kategorilerin gerçek durumları aktarmasından dolayı ise iç geçerlik sağlanmıştır. Nitel araştırmalar için güvenilirlik veri toplamak için çeşitli araçların kullanımı, sorularla cevapların yazılı olarak belirtilmesi, görüşmelerin farklı yollarla kaydedilmesi ve uzun tutulması ile sağlanmaktadır

(Fraenkel ve Wallen, 2009). Araştırmadaki veriler toplanırken not alma, google form, excel tablo, bilgisayar ortamı, sesli kayıt cihazı ile sağlanmış, tüm kaynaklar yazılı hale getirilmiş ve görüşmeler uzun tutulmuştur. Dış güvenilirlik araştırmanın benzer ortamlarda tekrarlanması, şeffaf bir biçimde raporlanması, katılımcı özelliklerinin ve veri kaynaklarının belirtilmesi, iç güvenilirlik verilerin betimsel bir sistematik şekilde sunulması, uzman görüşlerinin alınması, farklı araştırmacıların katılımı, bulguların görüşmelerle sağlanması, kavramsal çerçeveye bağlı veri analizinin gerçekleştirilmesi, incelenen konuların detaylandırılması ve geliştirilmesi ile sağlanmaktadır (Connelly, 2016; Merriam ve Grenier, 2019; Neuman ve Robson, 2014; Seidman, 2006; Silverman, 2016). Araştırmanın üniversitelerde benzer ortamlarda uygulanması, açık ve tarafsız şekilde raporlanması, katılımcı bilgileri ve veri kaynaklarının belirtilmesiyle dış güvenilirlik karşılanmıştır. Çeşitli araştırmacıların araştırmaya katılımı, uzman görüşlerinin alınması, bulguların görüşmelerle üretilmesi, 11 kalkınma planı, YÖK dokümanları, 5 üniversitenin stratejik planlarının ve alan yazının incelenmesiyle kavramsal çerçevenin oluşturulması, mantık çerçevesi içinde birbirlerine eklemlenmiş sorularla görüşme formunun hazırlanması, incelenen konuların detaylandırılması ve geliştirilmesi, analiz kümelenebilir şekilde gösterilmesiyle iç güvenilirlik sağlanmıştır.

Bulgular

Yükseköğretim Kurumu Yöneticilerinin Üniversiteleri Bünyesindeki (a) Misyon Farklılaşması (b) İhtisaslaşmayı Tanımlama Biçimlerine İlişkin Bulgular

Araştırmada akademisyenlerin kendi üniversitelerindeki misyon bildireleri ve ihtisaslaşma alanlarını göz önünde bulundurmaları istenmiştir. Bu kapsamdaki kişisel görüşleri doğrultusunda temel kategoriler belirlenmiş ve içerikleri oluşturulmuştur. ■ Tablo 7’de yükseköğretim kurumu yöneticilerinin üniversitelerindeki misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmayı tanımlama biçimleri şeklinde ifade edilmiştir.

■ **Tablo 7.** Yükseköğretim kurumu yöneticilerinin üniversitelerindeki misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmayı tanımlama biçimleri.

Yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma	
(a) Misyon farklılaşması	(b) İhtisaslaşma
Eğitim öğretim	Uzmanlaşma
Araştırma	Farklılaşma
Ulusal	Bölgesel kalkınma
Uluslararası	Ekonomik kalkınma
İhtisaslaşma	Üretkenlik
Bölgesel kalkınmaya katkı	Liderlik
İnsan gücü	İşbirlikçilik
Bilgi üretme	Girişimcilik
İş birliği	Teknolojik
Değişme, gelişme, girişimcilik	Rekabetçilik
Toplumsal değerler	
Sosyoekonomik etmenler	
Yerel sorunlar	

Veriler Bingöl Üniversitesi, 2018; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2022; Düzce Üniversitesi, 2020; Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, 2022; Uşak Üniversitesi, 2020 kaynaklarında yer alan üniversitelerin stratejik planlarından uyarlanmış ve 20 akademisyenin görüşleri ile desteklenmiştir. ■ Tablo 7’de misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma biçiminde 2 kategori belirlenmiştir. Bu kategoriler altında misyon farklılaşmasına ilişkin 13 unsur ve ihtisaslaşmaya ilişkin 10 unsura yer verilmiştir.

Misyon farklılaşmasına yönelik akademisyen görüşlerinden bazıları şöyle ifade edilmiştir:

“Üniversitemizin misyon tanımına göre hedefler gerçekleştirilmektedir. Bu projelerle bölgeye uyum sağlanmaktadır. Ayrıca tek tip misyon tanımından uzaklaşmak gerekir. Üniversiteler güçlü yönlerini ortaya çıkarmalı, kurumsal farklılığa kanalize olmalıdır.” A9 “Üniversite, gelişime açık olmalı, yenilikçi olmalı, bölgesel kalkınmaya katkı sağlamalı ve iş birliklerine önem vermelidir. Kendi üniversitemizin tanımlaması baz alındığında her kelimesi ile misyonumuzu açık

ve net olarak ifade etmektedir.” A10 “Üniversitemiz bölgesel kalkınma odaklı ihtisas üniversitesi olması sebebiyle geleneksel üniversitelerden farklı bir misyonu var. Eğitim ve araştırmanın yanında bölgesel kalkınmaya katkıda bulunmaktadır. Yapmış olduğu araştırmalarla çıktılarını topluma yönelik ve dönük olan büyük projelere geçiş var. Onun için de üniversitemizin konumu bölgesel kalkınma odaklı olarak en son stratejik planımızda da yer aldı. Hedefimiz burada bütün misyonumuz ve vizyonumuzla bölgesel kalkınma odaklı projelerin gerçekleştirilebilmesi, hayata döndürülebilmesi ve bölgesel-ülkesel kalkınmaya katkı sağlanmasına yöneliktir ama bunun yanında eğitim ve temel olan araştırma faaliyetleri de vazgeçilmez bir parçamızdır.” A18

İhtisaslaşma biçimlerine yönelik akademisyen görüşlerinden bazıları şöyle belirtilmiştir: “Üniversitede uzmanlaşma kesinlikle gereklidir. Birbirine yakın birçok üniversite çok benzer bölümlerle benzer eğitimleri vermektedir. Bu durum yetiştirdikleri öğrencilere ve yer aldıkları ekosisteme yeterli katkıyı sağlamamaktadır. Oysaki uzmanlaşma yoluna giren üniversiteler buldukları bölgenin inkân ve şartlarına göre altyapısını yönlendirecek ve yerelde kalkınmaya, gençlerin doğru yönlendirilmesine ve ülkenin refahına katkıda bulunacaktır.” A8 “Bu vazgeçilmez bir süreçtir. Bir insanın her alanda başarılı olamayacağı düşünüldüğünde üniversitelerin de bölgeye bağlı olarak güçlü yönleri mutlaka vardır. Bu güçlü taraflarını ortaya koyarak uzmanlaşmak gerekir. Sağlık, ekonomi, fen bilimleri, mühendislik vs. gibi alanlar olabilir.” A9 “Uzmanlaşmak kaliteyi arttırmak adına önem arz etmektedir. Bir üniversitede birçok fakülte olabilir. Ancak üniversite misyon ve vizyonunu belirleyerek bir alana yoğunlaşmalıdır. Mevcut kaynaklarının ağırlığını bu alana tahsis ederek, bu alanda AR-GE faaliyetlerini yürütüp ortaya kalkınmaya katkı sağlayacak ürünler koymalıdır.” A16

Yükseköğretim Kurumu Yöneticilerinin Üniversiteleri Bünyesindeki Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Kapsamındaki Faaliyetlerini (a) Başlangıç Aşamaları (b) Geliştirme Aşamaları (c) Sonuçlandırma Aşamaları Biçiminde Değerlendirmelerine İlişkin Bulgular

Yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması projelerinde aktif olarak görev alan akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda projelerin gelişim seyri ortaya konulmuştur.

Bu bağlama yönelik sunulan görüşler çerçevesinde ■ Tablo 8’de yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmasının aşamaları belirlenmiş ve içerikleri sunulmuştur.

■ Tablo 8’de akademisyen görüşlerine göre yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma süreçleri başlangıç, geliştirme ve sonuçlandırma aşamaları biçiminde 3 kategoriye ayrılmıştır. Başlangıç aşamaları 5 temel göstergesi ve 4 alt göstergesi, geliştirme aşamaları 5, sonuçlandırma aşamaları ise 12 göstergeden meydana gelmiştir.

Tablo 8. Yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın aşamaları.

Başlangıç Aşamaları	Geliştirme Aşamaları	Sonuçlandırma Aşamaları
Yasal ölçütler - Yüksek misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma projesi - Kalkınma bakanlığı rapor eylem planları - Yüksek pilot üniversite seçim komitesi raporları - Üniversitelerin stratejik planları	Yönetim kurullarının oluşturulması	İnsan gücü yetiştirme
Bölge ve ilin özellikleri	Yürütme kurullarının oluşturulması	Araştırma ve geliştirme istihdam
Üniversitenin akademik ve yönetsel yapısı	Koordinatörlüklerin oluşturulması	Üretim
Üniversitenin fiziki altyapısı	Ar-Ge ve Ür-Ge merkezlerinin kurulması	Misyon farklılaşması
Üniversitenin ürün yetiştirme kapasitesi	Uygulama ve araştırma merkezlerinin açılmasıyla birlikte faaliyetlere başlanması ve faaliyetlerin yürütülmesi	İhtisaslaşma
		Teknolojik çevre
		Çevresel sürdürülebilirlik
		Bölgesel kalkınma
		Toplumsal kalkınma
		Ekonomik kalkınma
		Sürdürülebilir kalkınma

Başlangıç aşamalarıyla ilgili akademisyen görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “İhtisaslaşma için üniversiteler buldukları bölgenin potansiyeline göre çalışma ve araştırma alanı seçmelidir. Daha sonra belirlenen hedefleri gerçekleştirmek için personel ve altyapısını şekillendirmelidir.” A3 “Laboratuvar altyapısının güçlü olması, araştırma olanakları, uzman akademik kadroların çeşitliliği ve sayısının fazla olmasıdır.” A4 “Organizasyon yapılanması ve görev tanımlamalarının açıkça belirlenmesi başlangıç için yeterli olacaktır. Kurumun yeterliliği mutlaka ölçümlenmeli ve strateji kurgusu yapılmalıdır.” A10 Geliştirme aşamalarına yönelik akademisyen görüşlerinden bazıları şöyle ifade edilmiştir: “Altyapının güçlendirilmesi için kurumsal projeler oluşturuldu. Her araştırmacının başvuru yapabileceği BAP birimi üzerinden yürütülen proje çağrıları yapıldı. Mevcut durumda ürün odaklı projeler istenmektedir.” A7 “Projelerin ekipleri değişmekte ve alanında uzman ekipler oluşturulmaktadır. Bu aşamada farklı fakültelerden ve farklı birimlerden akademisyenler projelerde yer alabilmektedir.”

A12 “Proje Yürütme Kurulu düzenli aralıklarla sürekli toplantılar yapmaktadır. Tüm projeler “Proje İzleme ve Değerlendirme Sistemi” aracılığıyla her ay takip edilmektedir. Sürecin dinamik olması nedeniyle ihtisaslaşma alanı ile ilgili konularda yeni projeler de eklenebilmektedir. Üniversite yönetimi, araştırma merkezi müdürleri, proje yürütücüleri ve ekipleri ile doğrudan iletişim hâlinindedir.” A13

Sonuçlandırma aşamaları ile ilgili akademisyen görüşlerinden bazıları şöyle belirtilmiştir: “İhtisaslaşma sürecine giren ilk beş üniversiteden birisiyiz. Coğrafi, demografik, güvenlik, sanayileşme gibi konularda dezavantajlı

bir il olmasına rağmen üniversitemiz yaptığı doğru hamlelerle avantaj sağlamıştır. Birçok üniversiteden daha iyi durumda olduğumuz söylenebilir.” A3 “Üniversitemiz bu konuda oldukça başarılıdır. İhtisaslaşma üniversitesi olarak açıklanmasından yaklaşık dört yıl geçmesine rağmen oldukça önemli adımlar atılmış, programa örnek oluşturabilecek bir seviyeye ulaşılmıştır.” A8 “Diğer pilot üniversiteler ile sürekli iletişim hâlindeyiz. Üniversitemizde ihtisaslaşma üniversiteleri çalıştayı düzenledik. Diğer üniversiteler ile mevcut durum ve gelecek iş birlikleri potansiyelleri hakkında bilgi edindik. Üniversitemizin ihtisaslaşma çalışmaları konusunda oldukça iyi bir konumda olduğumuzu söyleyebilirim.” A13 “Üniversitemiz bağlamında ihtisaslaşma sürecinin güçlü bir kadro ile somut projeler ve çıktılar elde ederek yürütüldüğünü söyleyebilirim. Üniversitemiz bölgeye ve hayvancılık sektörüne katkı sağlamak için tüm imkanlarını, birçok projesini eğitim öğretim faaliyetlerini ve AR-GE’yi ibmal etmeden hayvancılık sektörüne yönlendirmiş durumdadır.” A17

Yükseköğretim Kurumlarının Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması Kapsamındaki (a) Bölgesel Kalkınma (b) İş Birlikleri (c) Yeniden Yapılandırmaya İlişkin Katkılarına İlişkin Bulgular

Akademisyenlerin görüşleri değerlendirilerek sistemin çıktıları tespit edilmiştir. Bu doğrultudan hareketle Tablo 9 düzenlenmiştir. Yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın bölgesel kalkınma, iş birlikleri ve yeniden yapılandırmaya ilişkin katkıları kategorilendirilmiş, içerikleri belirlenmiş ve aşağıda belirtilmiştir.

Tablo 9. Yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın bölgesel kalkınma, iş birlikleri ve yeniden yapılandırmaya ilişkin katkıları.

Bölgesel Kalkınma	İş Birlikleri	Yeniden Yapılandırma
Katma değer	Yükseköğretim - Pilot üniversiteler - Diğer üniversiteler	Yapısal dönüşüm sağlama
Marka şehirleşmesi	Sektörel - Kamu kurum ve kuruluşları - Özel sektör ve sanayi bileşenleri	Akademik performansın yükseltilmesi
Üretimde artma	Diğer bileşenler - Vakıflar - Dernekler - Sivil toplum kuruluşları - Gönüllü bireyler	Uzmanlaşmaya dayalı ürün yetiştirme
Yeni ürünler yaratma		Fiziki kapasiteyi artırma
Üreticileri yetiştirme		Bütçe desteği
Gelirin yükselmesi		Program açılması
İstihdamda artış		Akademisyen alımı
Toplumsal farkındalık		Öğrenci alımı
Rekabet sağlama		
Bölgesel ihtiyaç ve talepleri karşılama		

Tablo 9'da akademisyenlerin görüşleri çerçevesinde yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın bölgesel kalkınma, iş birlikleri ve yükseköğretimin yeniden yapılandırılmasına ilişkin katkıları 3 kategori ile eşleştirilmiştir. Bölgesel kalkınma 10 katkı, iş birlikleri katkısı 3 temel ve 8 alt bileşen, yeniden yapılandırma katkısı ise 8 farklı biçimde ifade edilmiştir. Bölgesel kalkınmaya yönelik akademisyen görüşlerinden bazıları şöyle ifade edilmiştir: “Bölgede iyi bir farkındalık artmıştır Üreticiler tarafından üretilen ürünlerin daha kaliteli üretilmesi için çabaları artmıştır. Ürünlerin piyasa değeri üreticileri memnun edecek seviyeye yaklaşmıştır. Tüketicilerin ürünler hakkındaki bilgisi artmıştır.” A3 “Bölge halkının sanayi ile buluşması sağlanmış, üreticilerin bilimin ışığında ürettiği ürünlerin doğrudan alıcılara ulaştırılmasıyla bölge kalkınmasına katkıda bulunulmuştur.” A5 “Şehrimiz kendi güçlü yönlerini tanımıştır. Halk sadece mevcut geçim kaynakları ile değil farklı yollarla da geçimlerini devam ettireceklerini anlamıştır. Üstelik katma değeri yüksek ürünlerle... Bitki yetiştiriciliği konusunda bilinçlendirilmiştir.” A9 İş birliklerine ilişkin bir akademisyen ise görüşlerini şu şekilde belirtmiştir: “Bu kapsamda çeşitli faaliyetler yürütülmektedir. İş birliklerine önem verilmektedir. Köy modelleri diye adlandırdığımız bir sistem kuruldu. Ulusal çapta iş birlikleri yapıldı. Sektörde yer alan paydaşlara dönük bilinçlendirme ve yetiştirme eğitimleri düzenlendi. Bu faaliyetler bir yandan devam ederken diğer taraftan islah çalışmaları yürütülmüştür.” A17 Yeniden yapılandırmaya yönelik akademisyen görüşlerinden bazıları şöyle ifade edilmiştir:

“Üniversitemizde ihtisaslaşma sağlandığında belli ürünlerin üretilmesi ön plana çıkmıştır. Bu yönde yapılan tüm girişimler ile

üniversitede birtakım yapısal gelişmeler olmuştur.” A2 “Üniversite bünyesinde yeni programlar açılmış, akademisyen ve öğrenci alımı yapılarak uzmanlaşma yerine getirilmeye çalışılmıştır.” A4 “Yeniden yapılandırma için üniversitemizde fiziki koşullar yeniden dizayn edilmiştir. Bazen fiziki birimlere yeni birimler eklenmiş, bazen de yeni birimler açılmıştır.” A16

Yükseköğretim Kurumlarının Bölgesel Kalkınma Odaklı Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşması Kapsamındaki (a) Eğitim (b) İstihdam (c) Üretime İlişkin Katkılarına İlişkin Bulgular

Akademisyenlerin görüşleri incelenerek sistemin diğer çıktıları tespit edilmiş ve bu bağlama yönelik Tablo 10 düzenlenmiştir. Yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın eğitim, istihdam ile üretime ilişkin katkıları biçiminde aşağıda sunulmuştur.

Tablo 10'da akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın eğitim, istihdam ve üretime ilişkin katkıları 3 kategori ile ilişkilendirilmiştir. Eğitim katkıları 3 temel ve 4 alt gösterge, istihdam katkıları bir gösterge ve 6 alt gösterge, üretim katkıları ise 5 gösterge şeklinde belirtilmiştir. Eğitime ilişkin akademisyen görüşlerinden bazıları şöyledir: “Üniversiteden mesleki yeterlilik belgesi verilmiştir.” A6 “Özellikle doktora ve yüksek lisans düzeyinde ihtisaslaşmaya dönük yeni programlar açılmış, öğrenci alımı yapılmıştır. Bu sayede yüksek niteliklere sahip insan gücü yetiştirmeye katkıda bulunulmuştur.” A14 İhtisaslaşma alanlarına yönelik mezunlar verilmiştir.” A20

Tablo 10. Yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın eğitim, istihdam ve üretime ilişkin katkıları.

Eğitim	İstihdam	Üretim
Program açma - Doktora - Yüksek lisans - Lisans - Ön lisans	Personel alımı - Öğretim Üyesi (Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi) - Öğretim Görevlisi ve Uzman (Öğr. Gör.) - Araştırma Görevlisi - Araştırmacı - Bursiyer - Diğer personel	Mevcut ürünleri geliştirme
Mezun verme		Yeni ürünler yaratma
Mesleki yeterlilik belgesi verme		Marka değeri oluşturma
		Üretimin yaygınlaştırılması
		Ürünleri hane halkına arz etme

İstihdama ilişkin bazı akademisyen görüşleri şöyle ifade edilmiştir: “Proje kapsamında üniversiteye en fazla uzman (öğretim görevlisi) ve araştırma görevlisi alımı yapılmıştır.” A12 “Miyon farklılaşması ve ihtisaslaşma alanlarına uygun olarak üniversiteye Prof. Dr., Doç. Dr., Dr. Öğr. Üyesi alınarak akademik kadro güçlendirilmiştir.” A13 “Üniversiteye uzman ve araştırmacılar alınarak projelerin etkinliği artırılmıştır.” A20

Üretime ilişkin akademisyen görüşlerinden bazıları şu şekildedir: “Yeni ürün geliştirme projeleri oluşturulmuştur. Üreticilerin üretimde daha iyi olabilmeleri için eğitim programları türünde projeler oluşturulmuştur. Ekolojik tarımı ön plana çıkaran projeler geliştirilmiştir.” A3 “Serada üretimi yapılan kavun, domates, soğan, patates, ceviz gibi birçok üründen kaba yem ürünlerine kadar pek çok ürün ve tarım malzemesi üretilmiştir.” A4 “Mobil mikroskop, hızlı tanı kitleri, süt sığırcılığı işletmeleri belgelendirme programı, küçükbaş iyi sürü programı, çiftlik izleme ve yönetim sistemi, üniversite işletmesinde üretilen süt ürünleri vb. pek çok ürün üretilmeye devam etmektedir.” A13 “Yaklaşık olarak dördüncü senemizi tamamlıyoruz. Tüm projelerimizde somut çıktılar elde ettik. Lisans antlaşmaları, sözleşmeler yapıldı. Uygulama ve araştırma merkezlerimizde uzmanlarımız çalışmaya devam ediyor. Ayrıca teşvik sistemleri kuruldu. Projelerin sürdürülebilirliği teminat altına alınmıştır.” A17

Sonuçlar ve Tartışma

Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma projesine dahil olan pilot üniversitelerin 2016-2022 arasındaki süreçte küresel salgın kısıtlamaları yaşanmasına rağmen proje çıktıları öncelendiğinde oldukça başarılı sonuçlara ulaştıkları belirtilebilir. Özel bir proje türünde yer alarak faaliyetlerini sürdüren Bingöl Üniversitesi, Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Düzce Üniversitesi, Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Uşak Üniversitesi kuruluş tarihlerine göre “genç” ve “yeni” üniversiteler olarak nitelendirilmektedir (Arap, 2010; Doğan, 2013). Dolayısıyla üniversiteler yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma projelerine dahil

olma kriterlerini karşılamaktadır (YÖK, 2020). Bu üniversitelerin ortak başka özellikleri ise projelere başlayan ilk üniversiteler olmaları, projeye sonradan katılan diğer üniversitelere nazaran ilerleme kaydetmeleri, önemli ölçüde gelişmeler göstermeleri ve öncü konumda bulunmalarındır.

Küreselleşmenin yükseköğretimde gerçekleştirilmesi ve üniversitelerin modern hâle getirilmesinde standart ve tek türde misyon yaklaşımlarının kırılması gerekmektedir (Acar, 2012; Yıldız, 2016). Girişimci üniversitelerin bilgi toplumuna adapte olmak üzere misyon kavramlarını özel ve yenilikçi türde kurgulamaları gerekmektedir (Kreber ve Mhina, 2006; Miller ve Dess, 1996). Aynı zamanda üniversitelerin “misyon” tanımlarının stratejik planlarında yer alması önemli bir gereklilik olarak görülmektedir (Hayward ve Nciyana, 2011). Pilot üniversiteler farklı biçimlerde “misyon” kavramları oluşturmuş ve stratejik planlarında özellikle vurgulanmıştır (Bingöl Üniversitesi, 2018; Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, 2022; Düzce Üniversitesi, 2020; Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, 2022; Uşak Üniversitesi, 2020). Araştırmadaki başlıca misyon tanımları “bölgesel kalkınmaya katkı, eğitim-araştırmaya önem verme, girişimcilik, gelişme, öncülük, evrensellik” ekseninde yoğunlaşmış, tanımlar akademisyenler tarafından “özgün ve yeterli” bulunarak desteklenmiştir.

Yükseköğretimde ihtisaslaşma uzmanlaşma, farklılaşma ve akıllı uzmanlaşmayı kapsamaktadır. İhtisaslaşma herhangi bir konuda uzmanlaşma, belirli bir işte yetkinlik kazanma, fonksiyonel bir görevde ya da bölgede çalışmaktır (Türk Dil Kurumu [TDK], 2019). Yükseköğretimde ihtisaslaşma sağlayan pilot üniversitelerin stratejik planlarında “tarım, hayvancılık, çevre, sağlık, jeotermal, deri, tekstil ve seramik” alanlarında ihtisaslaşma sağlayacakları ifade edilmiş ve akademisyenlerin bu alanlardaki uzmanlıklarına göre faaliyetlerini yürüttükleri belirlenmiştir. Akıllı uzmanlaşma ise uluslararası piyasalarda rekabet potansiyeli taşıyan, diğer bölgeler üzerinde rekabet avantajı bulunan yeni faaliyetleri yaratabilecek belirli bir grup sektörün ya da teknolojinin bölge bazında öncelikli duruma getirilmesidir

(Durgut, 2016). Alan yazında misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmayı gerçekleştiren üniversitelerin bir ileri seviye olarak kabul edilen “akıllı uzmanlaşma”yı sağlamaları ve yaygınlaştırılması gerektiği belirtilmektedir (Baskan ve Sincer, 2014). Ek olarak güçlü politikalar belirlemek ve sonuçlarla uyumlu hale getirmek, farklı sektörlerin birlikte çalışmasını gerektiren misyonlar belirlemek, işletmeleri teşvik etmek ve yatırımlarla ilgili dinamik bir inovasyon zinciri oluşturmak ekonomik büyümenin daha rasyonel yürütülmesini ve yönlendirilmesini sağlayacaktır (Mazzucato, 2018, s. 4).

Türkiye sınırları içerisinde pek çok geri kalmış il ve bölge bulunmakta, bu yerleşim yerlerinde üniversitelerin desteklerine ihtiyaç ve talep bulunmaktadır (Aslan ve Yılmaz, 2021; Ural, 2021). Yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın temel amacı az gelişmiş bölgelerin desteklenmesi ve gelişimlerinin hızlanmasıdır. Üniversiteler bölgesel kalkınmada kilit rol oynayan eğitim kurumlarıdır (Martin ve Sunley, 2016; OECD, 2013; Tekin, 2015). Araştırmaya katılan akademisyenler projeler yoluyla kendi üniversitelerinde bölgesel kalkınmaya hizmet ettiklerini, bölgelerinde avantajlı ve ayrıcalıklı konumlara geldiklerini ifade etmektedir. Aynı zamanda üniversiteler diğer üniversitelerle bir araya gelerek, kamu ve özel sektör bileşenleriyle iş birliklerini güçlendirerek bölgesel inovasyon hizmetlerine katkı sağlamıştır. Benzer şekilde alan yazında da bölgesel inovasyon sistemleri süreçlerinin yaygınlaştırılması gerektiğiyle ilgili görüşler mevcuttur (Boschma, 2004; Didou, 2002; Taş, 2017).

Yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması projeleri genellikle çok kapsamlı yapılaraya dayanmaktadır. Uzun süreçlerde gerçekleşmekte, kompleks ve karmaşık süreçler bütününden meydana gelmektedir. Projeler birinci, ikinci, üçüncü ve dördüncü neslin tüm özelliklerini taşımaktadır (Erdem, 2016; Wissema, 2009). Ayrıca bu türdeki projelere uygun olarak üniversitelerin buldukları yerlerde potansiyellerini ortaya çıkaracak yeni yapılandırmalara gitmesi gereklilik haline gelmektedir (Wiley ve Hilton, 2009; Wissema, 2009). Akademisyenlerin görüşlerinin bazıları üniversitelerin yeniden yapılandırılmasına ilişkindir ve projelerle birlikte üniversitede akademik ve yapısal dönüşümün gerçekleştiği belirtilmiştir. Projeler yoluyla yükseköğretimde eğitim, araştırma-geliştirme ve topluma hizmet işlevleri tam anlamıyla yerine getirilmiştir (Özalp, 2008). Aynı zamanda akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda daha nitelikli insan gücü yetiştirilmesinin hedeflenerek eğitimde kalitenin yükseleceği öngörülmüştür. Böylelikle eğitimsel ve ekonomik bakımdan pozitif çıktılarının sağlanacağını belirtmek olasıdır (DPT, 2006). Bir diğer önemli nokta ise bu kapsamda çeşitli üniversite modellerinden faydalanılması ve hayata geçirilmesidir. Misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma üniversitelerinde “girişimci”, “tematik-dönüştürücü”, “eklektik” ve “katılımcı bağlantılı”

üniversite modelleri kullanılmış ve uygulama boyutlarıyla birlikte topluma entegre edilmiştir (Çiftçi, 2015; Şimşek ve Adıgüzel, 2012; Zuti ve Lukovics, 2015).

Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma sürecinin başlangıç aşamaları yasal zeminlerin oluşturulmasıyla başlamıştır. Öncelikle YÖK tarafından oluşturulan projeler, pilot üniversite seçim komitesi raporları, kalkınma planları ve üniversitelerin stratejik planları baz alınmıştır. Proje süreçleri devam ederken yeni yasal düzenlemeler oluşturulmuş, pilot üniversiteler ve YÖK nezdinde düzenlemelere gidilmiştir. Akademisyenlerin görüşlerine göre bu aşamada bölgelerin yapısal özellikleri ile üniversitelerin akademik ve yönetim yapılarının etkili bulunduğu belirtilmiştir.

Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma sürecinin geliştirme aşamalarında birbirinden farklı, çok sayıda projenin aktif ve yoğun bir biçimde gerçekleştirildiği belirlenmiştir. Akademisyenlerin görüşleri doğrultusunda yönetsel yapının ve proje ekiplerinin kurulduğu, ihtisaslaşma alanlarına dönük projelerin yazıldığı ve uygulandığı, mevcut ürünlerin yetiştirildiği, yeni ürünlerin tasarlandığı ve tamamen üretime geçildiği beyan edilmiştir. Bu bağlamda üniversitelerin bütüncül politikalara uygun şekilde yönetilmesi ve bütün birimler arasında eş zamanlı koordinasyonun sağlanması projelerin daha kısa sürede hayata geçirilmesine vesile olmaktadır (Fielden, 2008; Yavuz, 2012).

Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmasının sonuçlandırma aşamaları incelendiğinde akademik personel tarafından son derece başarılı, etkili ve verimli bulunduğu sonucuna varılmıştır. Yeni üretim merkezleri açılmakta, yeni ve harici projeler geliştirilmekte, yeni ürünler üretilmektedir. Akademisyenlerin görüşlerine göre projedeki “ihtisas” alanlarına yönelik lisans ve lisans üstü seviyede programlar açılarak eğitime, üniversitelere özellikle akademisyen ve araştırmacı alımı yapılarak istihdama ve dolayısıyla üretime katkı sağlanmaktadır. Elde edilen veriler ışığında ve bütüncül bir bakış açısıyla değerlendirme yapıldığında pilot üniversitelerin “yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma” sürecinde YÖK’ün bu özgün projelerdeki amaçlarına ve nihai hedeflerine uygun bir biçimde ulaştıkları tespit edilmiştir (YÖK, 2020).

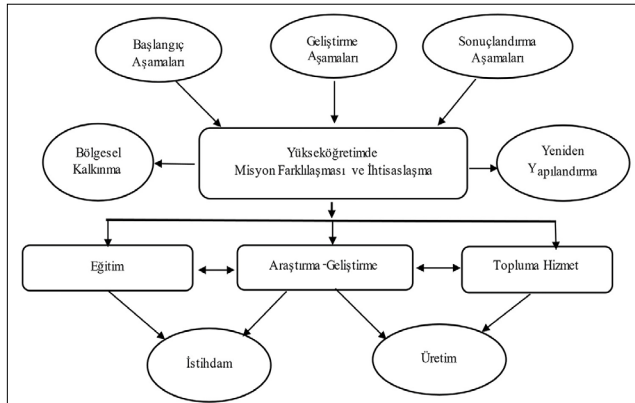
Öneriler

Araştırmanın bu kısmında yükseköğretimde bölgesel kalkınma odaklı misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma projelerinin gelişim seyirlerinin ivme kazanması ve yaygınlaştırılmasına yönelik birtakım önerilere yer verilmiştir. Öncelikle politika belirleyici ve uygulayıcılar, üniversiteler, araştırmacılar için öneriler sıralanmış daha sonra ise model önerisi geliştirilmiş ve açıklanmıştır.

1. Politika belirleyici ve uygulayıcılar için öneriler: (i) yasal düzenlemelerde bütünlük sağlanması (ii) izleme faaliyetlerinin hızlandırılması (iii) proje kapsamındaki diğer üniversitelerin faaliyetlerine yönelik desteklerin artırılması (iv) üniversitelere bütçe ve mali destek desteğinin artırılması şeklindedir.
2. Üniversiteler için öneriler: (i) üniversite yönetimlerinin akademisyenler için özendirici olması (ii) akademisyenlerin “ihtisaslaşma” alanlarıyla uyumlu bir biçimde yetiştirilmesine öncelik verme (iii) iş birliklerinin güçlendirilmesi (iv) üreticilerle daha sık bir araya gelinmesi (v) pilot üniversitelerin proje kapsamındaki diğer üniversitelere desteklerinin artırılması (vi) projelerin tanıtımlarının gerçekleştirilmesi biçimindedir.
3. Araştırmacılar için öneriler: (i) proje kapsamında yer alan diğer üniversitelerin yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşması faaliyetlerinin (ii) yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmasına yönelik politika analizlerinin gerçekleştirilmesi olarak belirtilebilir.

Araştırmadan elde edilen veriler ışığında “Yükseköğretimde Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma Modeli” [YMFİM] geliştirilmiştir. Modelin odak noktasında “yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma” bulunmaktadır. Misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma 10 temel boyut ile ilişkilendirilerek **Şekil 6**'da gösterilmektedir.

Şekil 6. Yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma modeli (YMFİM).

Şekil 6'nın ilk kısmında yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşma sürecinin başlangıç, gelişim ve sonuçlandırma aşamalarına yer verilmektedir. Bölgesel kalkınma ve yeniden yapılandırma bu projeyi doğrudan etkileyen etmenler arasında yer almaktadır. Bu nedenle yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın sağında ve solunda konumlandırılmaktadır. Üniversitenin temel işlevleri (eğitim, araştırma-geliştirme, topluma hizmet) projelerle uyumlu olarak hayata geçirilmektedir. Modelde

işlevlere yönelik gerçekleşen çıktılar ise şeklin son kısmında belirtilmektedir. İstihdam hem eğitim hem de araştırma-geliştirme işlevinin bir sonucu, üretim ise hem araştırma-geliştirme hem de topluma hizmet işlevinin sonucu olarak ortaya çıkmaktadır. Modele ilişkin temel boyutlar ile ilişkili faktörler aşağıda maddeler biçiminde açıklanmaktadır.

Başlangıç Aşamaları → **Geliştirme Aşamaları** → **Sonuçlandırma Aşamaları**

1. **Başlangıç Aşamaları:** (i) yasal dayanak (ii) bölge/ilin özellikleri (iii) üniversitenin akademik yapısı (iv) üniversitenin fiziki koşulları
2. **Geliştirme Aşamaları:** (i) yönetim ve yürütme kurullarının oluşturulması (ii) AR-GE ve ÜR-GE Merkezlerinin kurulması (iii) Araştırma ve uygulama merkezlerinin üretime geçmesi
3. **Sonuçlandırma Aşamaları:** (i) akademik dönüşüm (ii) yeniden yapılandırma (iii) insan gücü yetiştirme (iv) istihdam (v) üretim (vi) misyon farklılaşması (vii) ihtisaslaşma (viii) bölgesel kalkınma

Bölgesel Kalkınma → **Yükseköğretimde Misyon Farklılaşması ve İhtisaslaşma** ← **Yeniden Yapılandırma**

1. **Bölgesel Kalkınma:** (i) üretim (ii) iş birlikleri (iii) katma değer (iv) toplumsal gelişme
2. **Yeniden Yapılandırma:** (i) yapısal dönüşüm (ii) akademik performans (iii) misyon farklılaşması (iv) ihtisaslaşma (v) program açılması

Üniversitelerin İşlevleri: Eğitim ↔ **Araştırma-Geliştirme** ↔ **Topluma Hizmet**

Eğitim ↔ **Araştırma-Geliştirme** → (1) **İstihdam:** (i) akademik personel alımı (ii) uzman personel alımı

Araştırma-Geliştirme ↔ **Topluma Hizmet** → (2) **Üretim:** (i) geleneksel ürünlerin geliştirilmesi (ii) yeni ürünlerin oluşturulması (iii) markalaşma (iv) üretim (v) ürünleri piyasaya arz etme

Geliştirilen model yükseköğretimde misyon farklılaşması ve ihtisaslaşmanın girdileri ve çıktıları bir sistem şeklinde tasarlanarak kurgulanmıştır. Model içinde yer verilen unsurların bütününe hayata geçirilmesi ile anlam kazanacaktır. Ek olarak modelin projelerin mevcut halini yansıtması ve gelecekte geleceği yeri göstermesi bakımından da önem teşkil edeceği öngörülmektedir.

Teşekkür

Araştırmamızın geliştirilmesine katkılarından ötürü Prof. Dr. Ferudun SEZGİN'e teşekkür ederiz.

Kaynakça

- Abell, D. F. (2006). The future of strategy is leadership. *Journal of Business Research*, 59, 310-314.
- Acar, A. (2012). Yükseköğretimin yeniden yapılandırılmasında temel bir karar: Çeşitlilik. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 32-34.
- Akın, S. (2019). Akıllı uzmanlaşma Fırat Teknokent örneği [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Altunkurt, Y., & Yılmaz, K. (2011). İlköğretim ve ortaöğretim okullarının vizyon, misyon ve değerleri ile ilgili bir çözümleme. *Akademik Bakış Dergisi*, 23, 1-15.
- Arap, S. K. (2010). Türkiye yeni üniversitelerine kavuşurken: Türkiye'de yeni üniversiteler ve kuruluş gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 65(1), 1-29.
- Aslan, O., & Yılmaz, M. (2021). Türkiye Cumhuriyeti kalkınma planları kapsamında eğitim yapılarının analizi. *Türkiye Bilimsel Araştırmalar Dergisi*, 6(1), 114-132.
- Ayten, A. M., & Göver, İ. H. (2020). Değişen yükseköğretim sistemini sosyokültürel ve mekânsal bağlamlarda yeniden düşünmek. *Yükseköğretim Dergisi*, 10(2), 141-152. <https://doi.org/10.2399/yod.19.512935>
- Balland, P. A., Boschma, R., Crespo, J., & Rigby, D. L. (2019). Smart specialization policy in the European Union: relatedness, knowledge complexity and regional diversification. *Regional Studies*, 53(9), 1252-1268.
- Baltacı, A. (2019). Nitel araştırma süreci: Nitel bir araştırma nasıl yapılır? *Abi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 368-388.
- Baskan, G. A., & Sincer, S. (2014). Yeni YÖK yasa tasarısı çalışmaları bağlamında Türkiye'deki yükseköğretim sisteminin değerlendirilmesi. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 4(2), 67-72. <https://doi.org/10.5961/jhes.2014.090>
- Betz, F. (2010). *Yönetim stratejisi*. Ü. Şensoy (Çev.). TÜBİTAK.
- Bingöl Üniversitesi. (2018). *Stratejik Plan (2018-2022)*. Bingöl Üniversitesi.
- Boschma, R. A. (2004). Competitiveness of regions from an evolutionary perspective, *Regional Studies*, 38(9), 1001-1014.
- Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi. (2022). *Stratejik Plan (2022-2026)*. Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Büyükoztürk, Ş., Çakmak, E. U., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., & Demirel, F. (2017). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Pegem.
- Ceylan, Ö. Ö., & Toprakçı, E. (2015). Türkiye'de yükseköğretimin yeniden yapılandırılması için öneriler. *Türkbilim Araştırmaları Dizisi*, 4, 205-248.
- Connelly, L. M. (2016). Trustworthiness in qualitative research. *Medsurg Nursing*, 25(6), 435-437.
- Creswell, J. W. (2007). *Qualitative inquiry and research design: Choosing among five approaches* (2nd ed.). Sage.
- Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı (2019). *On Birinci Kalkınma Planı (2019-2023)*. T. C. Cumhurbaşkanlığı.
- Çelik, M. Y. (2012). Boyutları ve farklı algılarıyla küreselleşme. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 32(2), 57-73.
- Çiftçi, M. (2015). Girişimci üniversite ve üçüncü kuşak üniversiteler. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 27, 341-347.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1973). Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı (1973-1977). T. C. Başbakanlık.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1984). *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1985-1989)*. T. C. Başbakanlık.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1989). *Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)*. T. C. Başbakanlık.
- Devlet Planlama Teşkilatı. (2006). *Dokuzuncu Kalkınma Planı (2007-2013)*. T. C. Başbakanlık.
- Didou-Aupetit, S. (2002). Küreselleşme, NAFTA ve Meksika'da yüksek öğretim sistemi: Konular, tehditler ve reformlar. H. Koç & G. T. Koç (Çev.). *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 2(1), 8192.
- Doğan, D. (2013). Yeni kurulan üniversitelerin sorunları ve çözüm önerileri. *Yükseköğretim ve Bilim Dergisi*, 2, 108-116.
- Durgut, M. (2006). *Bölgesel üstünlük*. [Tartışma Sunumu]. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi.
- Durna, U., & Eren, V. (2002). Kamu sektöründe stratejik yönetim. *Amme İdaresi Dergisi*, 35(1), 5575.
- Düzce Üniversitesi. (2020). *Stratejik Plan (2020-2024)*. Düzce Üniversitesi.
- Elçi, Ş., Karataylı, İ., & Karaata, S. (2008). Bölgesel inovasyon merkezleri: Türkiye için bir model önerisi, *Türk Sanayicileri ve İş İnsanları Derneği*, 12(477).
- Erdem, A. R. (2006). Dünyadaki yükseköğretimin değişimi. *Seçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 15, 299-314.
- Erdem, A. R. (2016). Üniversite anlayışındaki değişim: Birinci nesil üniversiteden dördüncü nesil üniversiteye. *Dil Edebiyat ve Sosyal Bilimler Dergisi*, 6(16), 21-52.
- European Commission (2020). Case studies, Smart Specialisation Platform. <https://s3platform.jrc.ec.europa.eu/casestudies>.
- Fielden, J. (2008). *Global trends in university governance*. The World Bank. <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/588801468140667685/global-trends-in-university-governance>
- Frankel, J. R., & Wallen, N. E. (2009). *How to design and evaluate research in education* (7th ed.). McGraw-Hill.
- Foray, D., David, P.A., & Hall, B. (2009). Smart specialisation-The concept. *Knowledge Economists Policy*, 9(3).
- Foray, D. (2014). From smart specialisation to smart specialisation policy. *European Journal of Innovation Management*, 17(4), 492-507.
- Gürüz, K. (2001). *Dünyada ve Türkiye'de yükseköğretim -Tarihçe ve bugünkü sevk ve idare sistemleri*. ÖSYM.
- Hayward, F. M., & Ncayiyana, D. J. (2011). *Strategic planning for higher education*. In P. G. Altbach (Ed.). *Leadership for world-class universities: Challenges for developing countries* (pp. 8-32). Routledge.
- Işık, N., & Kılınç, E. C. (2012). İnovasyon sistemi yaklaşımı ve inovasyonun coğrafyası: Türkiye örneği. *Bilgi Ekonomisi ve Yönetimi Dergisi*, 7(1), 170-183.
- Kalkınma Bakanlığı. (2013). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018)*. T. C. Kalkınma Bakanlığı.
- Kılıç, M. (2010). Stratejik yönetim sürecinde değerler, vizyon ve misyon kavramları arasındaki ilişki. *Sosyoekonomi Dergisi*, 6(13), 82-98.
- Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi. (2022). *Stratejik Plan (2022-2026)*. Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi.
- Kreber, C., & Mhina C. (2006). The values we prize: a comparative analysis of mission statements. *Higher Education Perspectives*, 3(1), 60-79.
- Kumral, N., & Güçlü, M. (2015). *Akıllı uzmanlaşmaya yönelik bölgesel araştırma ve yenilik stratejisi hazırlama kılavuzu*. Daka, 15(01), 1-35.

- Malterud, K. (2001). Qualitative research: Standarts, challenges and guidelines. *Lancet*, 358, (483-488).
- Martin, R., & Sunley, P. (2016). Paul Krugman's geographical economics and its implications for regional development theory: a critical assesment, *Economic Geography*, 72(3), 259-292.
- Mazzucato, M. (2018). *Mission-oriented research & innovation in the European Union*. European Commission.
- Merriam, S. B., & Grenier, R. S. (2019). *Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis*. Jossey-Bass Publishers.
- Miller, A., & Dess, G. (1996). *Strategic management*. (2nd ed.). McGraw Hill.
- Myers, M. (2000). Qualitative research and the generalizability question: Standing firm with proteus. *The Qualitative Report*, 43(3-4).
- Neuman, W. L., and Robson, K. (2014). *Basics of social research*. Pearson.
- Pike, A., Rodríguez-Pose, A., & Tomaney, J. (2016). *Local and regional development*. Routledge.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2012). *Draft synthesis report on innovation drivengrowth in region: The role of smart specialisation*.
- Organisation for Economic Co-operation and Development. (2013). *Innovation-driven growth in regions: The role of smart specialisation*.
- Özalp, S. G. (2006). Yükseköğretimde yönetim sorunları [Yayınlanmamış Doktora Tezi]. Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Özdem, G. (2011). Yükseköğretim kurumlarının stratejik planlarında yer alan vizyon ve misyon ifadelerinin analizi. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Bilimleri*, 11(4), 1869-1894.
- Research and Innovation Strategies for Smart Specialisation (RIS 3) (2018). *Research and innovation for smart specialisation (2018-2020)*. Junta de Castilla y León.
- Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı. (2022). *Sosyo-ekonomik gelişmişlik sıralaması araştırmaları (SEGE)*. <https://www.sanayi.gov.tr/merkez-birimi/b94224510b7b/sege>
- Seidman, I. (2006). *Interviewing as qualitative research: A guide for researchers in education and the social sciences*. Teachers College Press.
- Silverman, D. (2016). *Qualitative research*. SAGE.
- Smith, K. E. I. (2013). *Sociology of globalization: What is globalization?* Taylor & Francis Group.
- Sökmen A. (2014). İşletmelerde yönetim ve organizasyon. Detay.
- Sönmez, V., & Alacapınar, F.G. (2011). *Örneklenirilmiş bilimsel araştırma yöntemleri*. Anı.
- Şahin, M., & Alkan, R. M. (2016). Yükseköğretimde değişim dönüşüm süreci ve üniversitelerin genişleyen rolleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 5(2), 297-307.
- Şimşek, H., & Adıgüzel, T. (2012) Yükseköğretimde yeni bir üniversite paradigmasına doğru. *Eğitim ve Bilim*, 37(166), 255-258.
- Tarahat, B. & Werner, B. (1997). 12 Principles of organizational transformation. *Management Review*, 86(8).
- Taş, S. (2017). İnovasyon, eğitim ve küresel inovasyon endeksi. *Bilge Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 1(1), 99-123.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Sözel, yazılı ve diğer materyaller için içerik analizi ve uygulama örnekleri*. Epsilon.
- Tekin, A. (2015). Küreselleşen dünyada bölgesel kalkınma dinamikleri, kamu politikaları ve bölgesel kalkınma ajansları. *Dumlupınar Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 29, 37-48.
- Tolunay, A., & Akyol, A. (2006). Kalkınma ve kırsal kalkınma: Temel kavramlar ve tanımlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 2(A), 116-127.
- Türk Dil Kurumu. (2019). *Güncel Türkçe sözlük*. Türk Dil Kurumu.
- Ural, M. (2021). *Mardin Artuklu Üniversitesinin bölgesel kalkınmadaki rolü* [Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi]. Siirt Üniversitesi.
- Uşak Üniversitesi. (2020). *Stratejik Plan (2020-2024)*. Uşak Üniversitesi.
- Ülgen, H., & Mirze, S.K. (2010). *İşletmelerde stratejik yönetim*. Beta.
- Wiley, D., & Hilton, J. (2009). Openness, dynamic specialization and disaggregated future of higher education. *International Review of Research in Open and Distance Learning*, 10(5). <https://doi.org/10.19173/irrodl.v10i5.768>.
- Wissem, J. G. (2009). *Towards the third generation university, managing the university in transition*. Edward Elgar Publishing.
- Yavuz, M. (2012). *Yükseköğretim yönetiminde dönüşüm ve Türkiye için alternatif yönetim modeli önerisi* [Uzmanlık Tezi]. Kalkınma Bakanlığı.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin.
- Yıldız, R. (2016). Üniversitenin misyonu, yeni kurulan üniversiteler ve yerel kalkınma önceliği. *Erciyes Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 0(47), 65-84.
- Yin, R. K. (2003). *Case study research design and methods*. (3. baskı). Sage.
- Yükseköğretim Kalite Güvencesi Yönetmeliği. (2015, 23 Temmuz). *Resmî Gazete* (Sayı: 29423).
- Yükseköğretim Kurulu. (2000). *Türk yükseköğretiminin bugünkü durumu*. Yükseköğretim Kurulu.
- Yükseköğretim Kurulu. (2007). *Türkiye'nin yükseköğretim stratejisi*. Yükseköğretim Kurulu.
- Yükseköğretim Kurulu. (2014). *Yükseköğretim politikalarında yeni YÖK-2014'ten sonrası*. Yükseköğretim Kurulu.
- Yükseköğretim Kurulu. (2019). *Türkiye yükseköğretim sistemi*. Yükseköğretim Kurulu.
- Yükseköğretim Kurulu. (2020). *Yükseköğretimde yeni YÖK projeleri: Yükseköğretimde ihtisaslaşma ve misyon farklılaşması- bölgesel kalkınma odaklı üniversiteler*. Yükseköğretim Kurulu.
- Zuti, B., & Lukovics, M. (2015). *Fourth generation universities and regional development*. No: 77460. Munich Personal Repec Archive Paper.

Bu makale Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) Lisansı standartlarında; kaynak olarak gösterilmesi koşuluyla, ticari kullanım amacı ve içerik değişikliği dışında kalan tüm kullanım (çevrimiçi bağlantı verme, kopyalama, baskı alma, herhangi bir fiziksel ortamda çoğaltma ve dağıtma vb.) haklarıyla açık erişim olarak yayımlanmaktadır. / This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivs 4.0 Unported (CC BY-NC-ND 4.0) License, which permits non-commercial reuse, distribution and reproduction in any medium, without any changing, provided the original work is properly cited.

Yayıncı Notu: Yayıncı kuruluş olarak Türkiye Bilimler Akademisi (TÜBA) bu makalede ortaya konan görüşlere katılmak zorunda değildir; olası ticari ürün, marka ya da kuruluşlarla ilgili ifadelerin içerikte bulunması yayıncının onayladığı ve güvence verdiği anlamına gelmez. Yayıncının bilimsel ve yasal sorumlulukları yazar(lar)ına aittir. TÜBA, yayımlanan haritalar ve yazarların kurumsal bağlantıları ile ilgili yargı yetkisine ilişkin iddialar konusunda tarafsızdır. / *Publisher's Note: The content of this publication does not necessarily reflect the views or policies of the publisher, nor does any mention of trade names, commercial products, or organizations imply endorsement by Turkish Academy of Sciences (TÜBA). Scientific and legal responsibilities of published manuscript belong to their author(s). TÜBA remains neutral with regard to jurisdictional claims in published maps and institutional affiliations.*